

Council of Europe
European Commission

Conseil de l'Europe
Commission européenne

CARDS Regionalni program 2002/2003

Projekat: Razvoj pouzdanih i funkcionalnih policijskih sistema i jačanje borbe protiv glavnih kriminalnih aktivnosti i jačanje policijske saradnje (CARPO)

Fokus: Jačanje kapaciteta policije za borbu protiv teških krivičnih dela u Jugoistočnoj Evropi

Finansijske istrage i oduzimanje imovine stečene krivičnim delima

Priručnik za pripadnike policije i pravosuđa

Robert Golobinek

Finansijske istrage i oduzimanje imovine stečene krivičnim delima

Priručnik za pripadnike policije i pravosuđa

CARPO projekat ("Razvoj pouzdanih i funkcionalnih policijskih sistema i jačanje borbe protiv glavnih kriminalnih aktivnosti i jačanje policijske saradnje") je projekat tehničke saradnje, koji su zajednički finansirali Savet Evrope i Evropska Unija. Projekat je trajao 30 meseci (mart 2004 - septembar 2006) i obuhvata sledeće projektne oblasti: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Hrvatsku, Kosovo, Srbiju i "bivšu jugoslovensku Republiku Makedoniju".

Projekat ima dva modula, pri čemu je Savet Evrope koordinator modula 1 (Instrumenti /sredstva za borbu protiv privrednog i organizovanog kriminala), dok je Međunarodna organizacija za migracije koordinator modula 2 (Obuka po svim pitanjima koja se odnose na trgovinu ljudima, krijumčarenje i ilegalne migracije).

Savet Evrope je odgovoran za implementaciju projekta, u saradnji sa Belgijom, Finskom, Italijom, Mađarskom, Slovenijom, Španijom, Švedskom i Međunarodnom organizacijom za migracije.

Dizajn korice:

Grafičko uređenje: Odlejenje za probleme kriminaliteta

© Savet Evrope, avgust 2006.

Za dodatne informacije o temi publikacije, molimo kontaktirajte:

Sektor za tehničku saradnju Odeljenje za probleme kriminaliteta Generalni direktorat I - Pravni poslovi Savet Evrope 67075 Strazbur CEDEX Francuska	Tel: + 33 3 9021 5305 Fax: + 33 3 8841 2052 Email: jean-charles.decordes@coe.int Website: www.coe.int/economicrime
--	--

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske Unije i Saveta Evrope. Mišljenja iskazana u ovoj publikaciji ni na koji način ne mogu se smatrati zvaničnim mišljenjem Evropske Unije niti Saveta Evrope.

Zahvalnost

O autoru

Robert Golobinek je diplomirao na Pravnom fakultetu u Ljubljani i završio je postdiplomske studije također na Univerzitetu u Ljubljani. Radio je u Odsjeku za krivične istrage policije kao pravni savjetnik. Predavao je Krivično procesno pravo na kursovima za obuku službenika zaduženih za krivične istrage kao i na kursovima za obuku u oblasti finansijskih istraga. Autor je više naučnih i stručnih tekstova i priručnika. Bio je član Radne grupe prilikom izmjena Zakonika o krivičnom postupku. Trenutno je zaposlen u Ministarstvu inostranih poslova Slovenije.

Saradnici

Uz to sledeća lica su učestvovala na sastancima posvećenim izradi priručnika i/ili su dala doprinos izradi Priručnika u materijalima ili savetima: Jean-Charles de Cordes (Savet Evrope), Goran Klemencic (Fakultete za krivično pravo i studije bezbednosti, Univerzitet u Mariboru, Slovenija), Evert H. van der Steeg (tužilac, Holandija), autori iz projektnih oblasti zaduženi za izradu posebnih delova Priručnika (po azbučnom redu):
Dejan Djurovic (Uprava policije RCG)
Lado Lalić (Savjet Evrope)
Sonja Boskovic (Zamjenik Vrhovnog državnog tužioca RCG)
Vesko Lekić (Uprava za specavanje pranja novca RCG)

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. MEĐUNARODNI STANDARDI	8
2.1 POJMOVI	12
2.2 MJERE TRAJNOG ODUZIMANJA	12
2.3 ISTRAŽNE I PRIVREMENE MJERE.....	14
2.4 UPRAVLJANJE ZAMRZNUTOM ILI PRIVREMENO ODUZETOM IMOVINOM	16
2.5 MEĐUNARODNA SARADNJA.....	16
2.5.1 Pomoć u istrazi.....	17
2.5.2 Privremene mjere (zamrzavanje odnosno privremeno oduzimanje)	18
2.5.3. Pomoć u oduzimanju.....	19
3 MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE.....	21
3.1 FATF.....	21
3.2 MONEYVAL.....	21
3.3 GRECO	22
4. PREBACIVANJE TERETA DOKAZIVANJA.....	23
4.1. ODNOS PREMA OBAVEZAMA U POGLEDU LJUDSKIH PRAVA	24
5. INTEGRIRANA FINANSIJSKA ISTRAGA I ODUZIMANJE PRIHODA STEČENOG KRIVIČNIM DJELOM	27
5.1 MJERE (OVLASTI) I SLUŽBE ODGOVORNE ZA FINANSIJSKU ISTRAGU I ODUZIMANJE PRIHODA STEČENOG KRIVIČNIM DJELOM.....	27
5.2 PARALELNA FINANSIJSKA ISTRAGA I PRANJE NOVCA.....	30
5.3. ELEMENTI FINANSIJSKE ISTRAGE.....	31
5.3.1 OTKRIVANJE KRIVIČNOG DJELA I UČINIOCA (KRIVIČNA ISTRAGA)...	31
5.3.2 UTVRĐIVANJE PRIHODA STEČENOG KRIVIČNIM DJELOM.....	31
5.3.3 UTVRĐIVANJE PRIHODA KOJI SE MOŽE ODUZETI	32
5.3.4 PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA IMOVINE.....	34
5.4 POSTUPAK RUKOVANJA PRIVREMENO ODUZETOM IMOVINOM.....	36
5.5 PODACI O FINANSIJSKOG ISTRAZI	36
5.6 ODUZIMANJE PRIHODA	37
5.7 IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV OŠTEĆENOG	37
5.8 OPOREZIVANJE KRIMINALNE DOBITI	37
6. ZAKLJUČAK	38

1. UVOD

Usredsređenost na imovinsku korist stečenu krivičnim delom predstavlja efikasan instrument u borbi protiv teških krivičnih dela i organizovanog kriminala, gdje je glavni motiv sticanje imovinske koristi.

U okviru koncepta integrisane finansijske istrage (od sumnje o učinjenom krivičnom delu do imovine), finansijska istraga se vodi istovremeno sa krivičnom istragom s ciljem da se utvrdi i otkrije imovinska korist stečena (konkretnim) krivičnim delom, da se utvrdi imovina osumnjičenih ili trećih osoba od kojih je moguće oduzimanje nezakonitog prihoda i da se osigura konačno oduzimanje primjenom privremenih mera (osiguravanjem, privremenim oduzimanjem).

Globalizacija organizovanog kriminala predstavlja prijetnju društvima u cijelom svijetu. Iz ovog razloga međunarodna zajednica je usmerila pažnju na problem oduzimanja prihoda stečenog izvršenjem krivičnog dela, te je uvela, putem različitih pravnih instrumenata, minimalne standarde za efikasan rad i saradnju u ovoj oblasti.

Većina država je u svoje zakonodavstvo uvela mere oduzimanja prihoda stečenog izvršenjem krivičnog dela koje se provode u finansijskim istragama i mere sprečavanja i krivičnog gonjenja pranja novca.

Jedan od ciljeva CARPO projekta *«Jačanje kapaciteta policije u borbi protiv teških krivičnih dela u Jugoistočnoj Evropi»* je jačanje kapaciteta za finansijske istrage koje imaju za cilj oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom.

Države Jugoistočne Evrope uključene u CARPO projekat izradile su strategije za provođenje finansijskih istraga. Utvrđeni su pravni, institucionalni i operativni elementi neophodni za primenu koncepta integrisane finansijske istrage u praksi. Pored toga, izneseni su i problemi i predviđene kratkoročne i dugoročne mere. Ove strategije integrisane su u globalnu regionalnu strateiju o instrumentima / sredstvima za borbu protiv privrednog i organizovanog kriminala, koja uz to sadrži i aktivnosti – mere specifične za svaku porjektnu oblast, a koja je usvojena na sastanku na visokom nivou održanom na Brionima u septembru 2005. godine.

Uprkos određenim nedostacima, sve države imaju **pravnu osnovu** za oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim delom, ali najveći izazov – provedba u praksi – ostaje.

Većina država je ustanovila da je nedostatak znanja i iskustva kod policije, tužilaca i sudija u ovoj oblasti glavni razlog za neefikasno oduzimanje imovinske koristi i nesprovođenje finansijskih istraga u praksi. Drugi, koji se takođe često ističe je nepostojanje **specijaliziranih jedinica** ili istražitelja koji bi bili specijalizirani za finansijsku istragu.

Svrha **specialističke obuke** za finansijsku istragu u okviru CARPO projekta je da pruži potrebno znanje i specijalizaciju za praktičare koji će provoditi integrisanu finansijsku istragu odnosno oduzimanje u praksi. Od učesnika se očekuje da posjeduju osnovna pravna znanja i praktično iskustvo u oblasti istrage organizovanog, privrednog i općeg kriminala. Priručnik za obuku ne sadrži osnovne teme iz oblasti građanskog prava, privrednog prava, poreskog prava itd. koje su neophodne za istragu (naročito privrednog) kriminala.

CARPO Priručnik o finansijskoj istrazi je **praktičnog usmerenja** i sastoji se od dva dela: **opšeg dela**¹ i **posebnog dela koji je specifičan za svaku projektну oblast**².

Ovaj **opći deo** priručnika sadrži detaljna objašnjenja i elemente integrisane finansijske istrage i međunarodne standarde iz oblasti oduzimanja prihoda stečenog krivičnim delom, finansijske istrage i međunarodne saradnje. Takođe sadrži i deo posvećen pitanju prebacivanja tereta dokazivanja.

Praktični aspekt finansijske istrage zavisi od nacionalnog zakonodavstva. Učinkovitost oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim delom vezana je za ovlašćenja, uloge i saradnju među odgovarajućim službama, razmjenu informacija i pristup podacima o imovini, pravila postupanja sa privremeno i trajno oduzetom imovinom i druge elemente, koji su specifični za svaku projektну oblast.

Drugi deo priručnika za obuku je **poseban za svaku državu** i izradili su ga domaći eksperti tih država. Ovaj deo sadrži odgovarajuće zakonske odredbe i praktične specifičnosti koje važe za svaku projektну oblast, čija svrha je da usmeravaju finansijsku istragu.

Ovaj priručnik se može koristiti u osnovnim obrazovnim programima na policijskim akademijama i u drugim vidovima osnovne obuke iz oblasti borbe protiv organizovanog i privrednog kriminala.

¹ Opšti deo priručnika izradio je Robert GOLOBINEK (konsultant, Slovenija).

² Posebne delove izradili su pripadnici radnih grupa za finansijske istrage i drugi stručnjaci iz službi za sprovođenje zakona i tužilaštva u svakoj od projektних oblasti

2. MEĐUNARODNI STANDARDI

Jedan od osnovnih motiva teških krivičnih dela i organizovanog kriminala je finansijska korist. Organizovane kriminalne grupe investiraju nezakoniti prihod u nove nezakonite aktivnosti ili vrše pranje novca kako bi ga legalizirali i infiltrirali radi ostvarenja ekonomskog uticaja u društvu. Oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom se sve više priznaje kao efikasno sredstvo u borbi protiv organizovanog kriminala, jer člana ili vođu kriminalne organizacije koji je u zatvoru obično zamijeni neko drugi i njegovim zatvaranjem kriminalne aktivnosti ne prestaju.

Oduzimanjem nezakonitog prihoda ostvaruje se princip da niko ne može imati koristi od krivičnog dela. Njegova svrha nije samo prevencija i kazna, nego i zaštita interesa oštećene strane.

Usredsređenost na prihod stečen krivičnim delom u borbi protiv korupcije, organizovanog kriminala, pranja novca i drugih vidova privrednog kriminala i paralelna integrisana finansijska istraga čiji je cilj utvrditi, privremeno oduzeti i oduzeti prihod stečen krivičnim delom stoga treba da bude deo svake strategije za borbu protiv organizovanog kriminala i teških krivičnih dela.

Oduzimanje nezakonitog prihoda ima brojne efekte:

- vrši prevenciju, jer imovinska korist je razlog i motiv većine krivičnih dela,
- sprečava infiltriranje nezakonitog prihoda i korupcije u legalnu ekonomiju,
- ukida sredstvo za buduće činjenje krivičnih dela,
- pomaže da se cilja na najviše vodstvo kriminalne organizacije,
- podržava vladavinu zakona i moralni princip da niko ne može imati korist od krivičnog dela.

Sistem i postupak oduzimanja može se podijeliti na tri faze:

1. Istražna faza, u kojoj se prihod stečen krivičnim delom utvrđuje i locira i prikupljaju dokazi o njegovom vlasniku (kao i podaci o imovini vlasnika) – finansijska istraga. Rezultat finansijske istrage može biti privremena mera (privremeno oduzimanje) kako bi se osiguralo kasnije oduzimanje na osnovu sudskog naloga.
2. Sudska faza, u kojoj se optuženi oglašava krivim (ili oslobađa) i odluka o oduzimanju je konačna.
3. Faza raspolaganja, u kojoj država oduzima imovinu i njome raspolaze u skladu sa zakonom, pri čemu se vodi računa o međunarodnoj razmjeni odnosno vraćanju imovine.

Da bi bili efikasni u prevenciji i borbi protiv kriminala, neophodno je da se usmerimo na otkrivanje, zamrzavanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda od izvršenog krivičnog dela.

Različiti zakoni iz oblasti krivičnog prava u ovim državama mogu predstavljati prepreku efikasnoj i uspješnoj borbi protiv međunarodnog organizovanog kriminala. Stoga je neophodno usvojiti takve zakonske mere koje će omogućiti otkrivanje, zamrzavanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom i omogućiti međunarodnu saradnju službi za sprovođenje zakona, kao i sudsku saradnju tokom krivičnog postupka.

Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim supstancama³ (Bečka konvencija) uvedena je obaveza za države da donesu mere kojima će se omogućiti oduzimanje dobiti od **krivičnih dela vezanih za droge** ili **imovine čija vrijednost** odgovara visini te dobiti i **mere** za utvrđivanje, otkrivanje i zamrzavanje ili privremeno oduzimanje prihoda, imovine, sredstava u svrhu konačnog oduzimanja, uključujući pristup podacima banaka. U ovoj konvenciji su utvrđena i pravila **međunarodne saradnje**, priznavanja i izvršenja naloga za oduzimanje. Bečka konvencija takođe predlaže državama da razmisle o propisivanju **prebacivanja tereta dokazivanja** zakonitosti porijekla imovine u skladu sa principima domaćeg zakona.

Konvencija Saveta Evrope iz 1990. godine o **pranju, traženju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom**⁴ (ETS 141) odredila je osnovu za kriminalizaciju pranja novca, te detaljno regulirala trajno oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom. (Strazburška konvencija).

Predmet ovog materijala namijenjenog obuci je da obuhvati trajno oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom, a ne i odredbe o pranju novca, iako ponekad prihod od krivičnog dela može biti predmet oduzimanja na osnovu odredaba kojima se kriminalizira pranje novca. Štaviše, rezultati finansijske istrage mogu dovesti do sumnje o krivičnom delu pranja novca.

Instrumenti Ujedinjenih naroda i Evropske unije koji su uslijedili nakon Konvencije iz Strazbura u ovoj oblasti uveli su neke dodatne elemente i novine u međunarodne standarde. **Konvencija Ujedinjenih nacija iz 2000. god. protiv transnacionalnog organizovanog kriminala**⁵ (Konvencija iz Palerma) obuhvata / pokriva više drugih krivičnih dela kao što su učestvovanje u organizovanoj kriminalnoj grupi radi izvršenja teškog krivičnog dela (krivična dela za koja je propisana kazna od najmanje 4 godine zatvora), pranje novca u odnosu na što je moguće širi opseg povezanih krivičnih dela (*predicate offences*) i korupciju. Preko Protokola uz Konvenciju iz 2000., određena druga krivična dela iz oblasti trgovine ljudima (član 5. protokola), krijumčarenja migranata i nezakonite proizvodnje i prometa vatrenim oružjem takođe su obuhvaćena. Konvencija razmatra konfiskaciju u članovima 12-14.

Konvencija protiv korupcije UN iz 2003.⁶ sadrži slične odredbe koje se odnose na krivična dela korupcije.

Odredbe o konfiskaciji se takođe mogu naći u članu 23. Krivičnopravne konvencije o korupciji Saveta Evrope iz 1999⁷ (ETS 173).

Evropska unija je prepoznala da ostvarenje finansijske dobiti predstavlja osnovni motiv za organizovani kriminal. Na osnovu zaključaka vezanih za organizovani kriminal Evropskih saveta (1996. god. u Dublinu, 1997. u Amsterdamu, 1998. u Beču i 1999. u Tampereu), pripremljeni su planovi aktivnosti. Plan Saveta iz 1997. godine za borbu protiv organizovanog kriminala⁸ pozvao je na «dobro razvijeno i sveobuhvatno zakonodavstvo u

³ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim supstancama, Beč, 19.12.1988.

⁴ Konvencija o pranju, traženju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom, ETS 141, Strazbur, 8.11.1990.

⁵ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Palermo, 15.11.2000.

⁶ Konvencija protiv korupcije UN, New York, 31.10.2003.

⁷ Krivičnopravna konvencija o korupciji, ETS 173, Strasbourg, 27.1.1999.

⁸ Plan aktivnosti Saveta za borbu protiv organizovanog kriminala od 28.4.1997, SL L 251, 15.8.1997.

državama članicama u oblasti trajnog oduzimanja prihoda stečenog krivičnim delom i njegovim pranjem.»⁹

Plan aktivnosti Saveta iz 2000. godine: sprečavanje i kontrola organizovanog kriminala: strategija Evropske unije za početak novog milenijuma¹⁰ govori o otkrivanju, zamrzavanju i trajnom oduzimanju imovinske koristi od krivičnog dela u poglavlju 2.7. Preporuka broj 17 odnosi se na mogućnost uspostavljanja specijaliziranih jedinica. Preporuke broj 19, 20 i 21 odnose se na ispitivanje mogućih potreba za instrumentima o teretu dokazivanja za trajno oduzimanje, oduzimanje bez obzira na prisustvo učinioca krivičnog dela, da se pokriju slučajevi u kojima je učinilac umro ili nestao. Ovim preporukama se takođe zahtijeva da se razmotri da li je instrument o razmjeni ili vraćanju imovine među državama članicama u skladu sa vrstom sudske pomoći i pravnom tradicijom o sudskoj pomoći u državama članicama.

Krajem 2003. Savet Evrope je odlučio da ažurira i proširi svoju Konvenciju iz 1990. tako da činjenicu da se terorizam može finansirati ne samo kroz pranje novca koji potiče iz kriminalne aktivnosti već i iz legitimnih izvora.

Ovaj proces revizije je doveo u 2005. godini do **Konvencije o pranju, traženju, privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene izvršenjem krivičnog dela i finansiranjem terorizma**¹¹ Saveta Evrope koja je usvojena 16. maja 2005. godine na Trećem sastanku na vrhu šefova država i vlada Saveta Evrope u Varšavi. Konvencije još nije stupila na snagu ali je otvorena za potpisivanje i ratifikaciju država članica, kao i država koje nisu članice. Predstavlja prvi međunarodni sporazum koji obuhvata i prevenciju i kontrolu pranja novca kao i finansiranje terorizma. U tekstu se razmatra činjenica da je brzi pristup finansijskim informacijama ili informacijama o sredstvima u rukama kriminalnih organizacija, uključujući i terorističke grupe, ključ uspešnosti preventivnih ili represivnih mera i da je definitivno ovo najbolji način da se one zaustave. Njime se takođe uvode novi elementi u odnosu na mere zamrzavanja i oduzimanja. Ovo će biti jasno izneto kada se navode odredbe ovog sporazuma.

Savet EU je usvojio 22. jula 2003. godine **Okvirnu odluku o izvršenju unutar Evropske Unije rešenja o zamrzavanju imovine ili dokaza**. Ovaj instrument se zasniva na novom pristupu usvojenom na sastanku Evropskog Saveta – šefova država i vlada država Evropske Unije – u Tampere (Finska) u oktobru 1999. Evropski Savet je doneo odluku da uzajamno priznavanje, nasuprot uzajamnoj pomoći, treba da postane temelj saradnje pravosuđa država članica EU. Evropski nalog za hapšenje je prvi instrument koji je usvojen nakon ovog pristupa. Okvirna odluka o zamrzavanju je drugi. Ovaj instrument obuhvata i zamrzavanje dokaza i zamrzavanje imovine sa namerom da se ista konfiskuje. Postoje neke važne razlike u odnosu na Konvenciju Saveta Evrope iz 1990. Prvo, više ne postoji sistem postavljanja i prijema zahteva za uzajamnu pomoć koji obuhvata državu molioca i zamoljenu državu. Umesto toga sada postoji sistem gde država izdavalac izdaje naredbu o zamrzavanju i šalje tu naredbu drugoj državi, državi izvršiocu. Tako da sada nije više pitanje odgovora na zahtev koji dolazi iz inostranstva već izvršenje naloga koji dolazi iz inostranstva. Drugo, prostor za

⁹ Videti Političku smernicu br. 11 (stav 8) i preporuke u stavu 26 i 28.

¹⁰ Plan aktivnosti Saveta: Sprečavanje i kontrola organizovanog kriminala: Strategija Evropske unije za početak novog milenijuma, SL C 124, 3.5.2000.

¹¹ Konvencija o pranju, traženju, privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom i o finansiranju terorizma, CETS 198, 16.5.2005.

odbijanje izvršenja je ograničen. Učinjeno je odstupanje od principa dvostruke inkriminacije i dvostrukog zamrzavanja. Spisak osnova za odbijanje je kratak i iscrpan.

Kao nastavak teksta o zamrzavanju Danska je predložila 2002. **nacrt Okvirne odluke o primeni principa uzajamnog priznavanja na rešenja o konfiskaciji** (usvojene 24. februara 2005). Zasniva se na istom pristupu kao i tekst o zamrzavanju. Tako da se ne radi o upućivanju zahteva za oduzimanje imovine, već o izdavanju odluke o oduzimanju imovine i dostavljanju iste drugoj državi za izvršenje. Učinjeno je odstupanje od principa dvostruke inkriminacije.

2.1 POJMOVI

Međunarodni pojmovi / definicije iz oblasti finansijskih istraga u pogledu privremenog oduzimanja i oduzimanja su važni, jer se u jeziku domaćeg prava (i prijevodu) mogu upotrebljavati drugi termini za isto značenje. Na primer, zamrzavanje ili oduzimanje može označavati policijsku meru oduzimanja sredstava ili sudski nalog za oduzimanje prihoda pribavljenog krivičnim delom. Generalno, jezička barijera je jedno od glavnih izvornih uskih grla u međunarodnoj saradnji. Prevodi zahteva za uzajamnu pravnu pomoć nisu uvek u skladu sa (pravnom) terminologijom koja se koristi u zamoljenoj državi. Čak i znanje i stručnost prevodilaca nije uvek dovoljno. S toga se preporučuje da se ne ograničite na upotrebu definicija već da i objasnite tačno šta ste time mislili

Strazburška konvencija iz 1990. godine sadrži sljedeće pojmove:

“**nezakonit prihod**» označava bilo kakvu imovinsku korist koja potiče ili je pribavljena, *direktno ili indirektno*¹², kaznenim delom. Ona se može sastojati od bilo koje vrste imovine u skladu sa sljedećom definicijom;

“**imovina**” označava bilo koju vrstu imovine, bilo da se sastoji u stvarima ili pravima, bilo pokretna ili nepokretna, kao i pravne akte ili dokumente koji dokazuju vlasništvo ili pravo na takvoj imovini;

“**sredstva**” podrazumijevaju svaki objekat korišten ili namijenjen za korištenje, na bilo koji način, u cjelosti ili delomično, pri izvršenju jednog ili više krivičnih dela;

“**oduzimanje**” označava kaznu ili meru, određenu od strane suda nakon provođenja sudskog postupka za jedno ili više više krivičnih dela, koje ima za posljedicu konačno lišavanje imovine;

Termin “**zamrzavanje**” ili “**oduzimanje**” koristi Varšavska konvencija i njime označava privremenu zabranu prenosa, uništenja, konverzije, raspolaganja ili premještanja imovine ili privremeno čuvanje ili kontrolu imovine na osnovu naloga koji je izdao sud ili drugi nadležni organ;

Izraz «oduzimanje» biće korišten za meru trajnog oduzimanja u građanskom postupku koje ne mora biti vezano za presudu kojom se optuženi oglašava krivim u krivičnom postupku (uklanjanje direktne koristi). U SAD se koristi termin oduzimanje (forfeiture) za oduzimanje i u parničnim i u krivičnim predmetima. Sa druge strane, u Ujedinjenom Kraljevstvu izrazi konfiskacija i oduzimanje (forfeiture) imaju različito značenje

Ovi izrazi imaju slično značenje i u Bečkoj Konvenciji UN-a i Palermo Konvenciji, te u pravnim instrumentima Evropske unije.

2.2 MERE TRAJNOG ODUZIMANJA

Država treba da donese zakonodavne i druge mere koje će joj omogućiti da:

- trajno oduzme sredstva,
- trajno oduzme nezakonit prihod (ekonomsku korist, proizašlu ili pribavljenu, direktno ili indirektno, krivičnim delom) i
- trajno oduzme imovinu čija vrijednost odgovara tom prihodu.

¹² Ova formulacija je dopunjena Varšavskom konvencijom i posebno obuhvata i indirektni prihod stečen krivičnim delom.

Važno je da se može oduzeti ne samo **direktni ili indirektni prihod** pribavljen krivičnim delom, nego i zakonita imovina odgovarajuće vrijednosti (**oduzimanje vrijednosti**), kada se ne može oduzeti sam nezakonit prihod¹³.

Varšavska konvencija¹⁴ je pobliže odredila **imovinu** koja je predmet mera za zamrzavanje, oduzimanje i trajno oduzimanje:

- imovina u koju je imovinska korist pribavljena krivičnim delom pretvorena;
- imovina stečena na zakonit način, ako je imovinska korist pribavljena krivičnim delom, u cjelosti ili delimično, sjedinjena sa tom imovinom, u visini procijenjene vrijednosti imovinske koristi sjedinjene sa zakonito stečenom imovinom;
- prihod ili druge koristi iz imovinske koristi pribavljene krivičnim delom, iz imovine u koju je imovinska korist pribavljena krivičnim delom pretvorena ili iz imovine s kojom je imovinska korist pribavljena krivičnim delom sjedinjena, u visini procijenjene vrijednosti sjedinjene imovinske koristi, na isti način i u istoj meri kao i imovinska korist pribavljena krivičnim delom.

Države mogu, u postupku ratifikacije, izjaviti da se odredbe o trajnom oduzimanju primjenjuju samo na određene kategorije krivičnih dela (krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora duža od jedne godine ili navedena krivična dela i sl.).

Režimi trajnog oduzimanja

Provođenje međunarodnih standarda u domaćim zakonodavstvima zavisi od pravnog modela i tradicije i drugih okolnosti specifičnih za državu, pa je domaće zakonodavstvo u Evropi tako veoma raznoliko¹⁵. Postoje razlike u suštinskoj prirodi zakonskih propisa o oduzimanju u vezi sa krivičnim pravom ili građanskim pravom. Režim oduzimanja prihoda može biti deo postupka kažnjavanja okrivljenog. U tom slučaju, obično je uslov da je izrečena osuđujuća presuda. U nekim državama nezakonit prihod se može oduzeti u postupku oduzimanja u građanskom postupku (uglavnom u državama običajnog prava) nezavisno ili paralelno sa odnosnim krivičnim postupkom. Razlike se mogu naći i u temama kao što su prebacivanje tereta dokazivanja u vezi prirode kapitala koji je u pitanju, u zahtjevu (obavezno ili ne) da postoji direktna veza između krivične činjenice i oduzimanja imovine, ili u principu računanja prihoda (princip bruto ili neto iznosa).

Razlike se mogu uporediti po pravnom karakteru oduzimanja, standardima dokaza i opsegu oduzimanja¹⁶. U sistemima kontinentalnog prava **pravni karakter oduzimanja** u krivičnom postupku generalno je prateća posljedica ili mera, tek nekoliko država ga doživljavaju kao

¹³ **Okvirna odluka Saveta** o pranju novca, identifikaciji, ulaženju u trag, zamrzavanju, privremom i trajnom oduzimanju sredstava i prihoda stečenih krivičnim delom (2001/500/JHA), SL L 182, 5.7.2001, **kojim se unapređuje provođenje Strazburške konvencije**, u članu 3. naročito zagovara oduzimanje vrijednosti, uz mogući izuzetak u slučajevima kada vrijednost iznosi manje od 4000 €.

¹⁴ Član 5.

¹⁵ Vidjeti npr: Ocjena zakona i sistema u članicama FATF koji se odnose na oduzimanje imovine i privremene mjere, 21.7.1997, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/32/48/34047135.pdf>.

¹⁶ Preuzeto iz Michaela Kilchlinga: Otkrivanje, privremeno oduzimanje i oduzimanje prihoda od korupcije (i drugog nezakonitog ponašanja) u okviru i izvan sistema krivičnih sudova, Evropski časopis o kriminalu, krivičnom pravu i krivičnim sudovima, svezak 9, izdanje 4, 2001.

pravu sankciju (Francuska)¹⁷. U sistemima običajnog prava (i u Italiji), oduzimanje ima uglavnom preventivnu funkciju i shvata se kao mera u stvarima (SAD i Irska), ali za oduzimanje u građanskom postupku, prepoznat je i kazneni karakter.

U mnogim evropskom zemljama **standardi dokaza** su sniženi. Veza između krivičnog dela koje je predmet gonjenja i imovine za koju se može ocijeniti da je nezakonita može biti slabija (Nemačka, Austrija, Holandija). Tužilac nije obavezan da dokaže krivičnopravnim standardima vezu između krivičnog dela koje je predmet postupka i svih sredstava (za koje se smatra da su nezakonita). U takvim slučajevima imovina se može oduzeti čak i ako je pribavljena drugim krivičnim delom a ne onim zbog kojeg se vodi postupak (prošireno oduzimanje)¹⁸.

Potpuno prebacivanje tereta dokazivanja primjenjuje se samo u nekoliko evropskih država (Irska, Velika Britanija, Italija, Švajcarska) pod različitim okolnostima (pripadnost kriminalnoj organizaciji; nedokazano porijeklo imovine određenih učinilaca krivičnog dela; prihod učinioca krivičnog dela vezanog uz droge u posljednjih šest godina smatra se nezakonitim...).

Obim oduzimanja se obično ne ograničava na direktni prihod stečenog krivičnim delom, nego je moguće i oduzimanje imovine u toj vrijednosti. U tom slučaju može se oduzeti i zakonito stečena imovina kada se direktni prihod ne otkrije.

Sama pravna rješenja ne garantiraju efikasno oduzimanje u praksi. U istraživanju koje su izvršili Univerzitet u Trentu i Palermu¹⁹ ocijenjeni su neki drugi aspekti (organizacioni i operativni).

2.3 ISTRAŽNE I PRIVREMENE MERE

Za konačno oduzimanje neophodno je imati efikasne istražne i privremene mere za:

- identifikaciju,
- pronalaženje,
- zamrzavanje ili privremeno oduzimanje imovine koja bi mogla biti predmet oduzimanja radi sprečavanja svake trgovine, prenosa ili raspolaganja tom imovinom i radi lakšeg kasnijeg oduzimanja.

Neophodno je da agencije / službe za sprovođenje zakona imaju pristup podacima o imovini (zemljišne knjige, registri preduzeća, poreske evidencije...) radi utvrđivanja i otkrivanja nezakonitog prihoda.

Pristup bankarskim podacima

¹⁷ Međunarodnim pravnim instrumentima se oduzimanje definira kao krivičnopravna sankcija ili mjera (Strazburška ili Varšavska konvencija, Okvirna odluka Saveta o oduzimanju prihoda, sredstava i imovine vezanih za krivična dela).

¹⁸ Nemačka ima koncept proširenog oduzimanja (*forfeiture*) gde za određena krivična dela država može tražiti oduzimanje imovine okrivljenog ili saučesnika koja nije direktno povezana sa određenim krivičnim delom ali koja se razumno može smatrati da je pribavljena radi izvršenja ili od izvršenja nezakonite radnje.

¹⁹ Privremeno i trajno oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom u državama članicama Evropske unije: šta daje rezultate, šta ne, a šta obećava, Ministarstvo pravde Italije i Univerzitet u Trentu i Palermu, 2001. godine.

Podaci o računima u bankama mogu pokazati tok novca, umiješane osobe i njihove odnose i predstavljaju značajan izvor za identifikaciju, traganje i zamrzavanje prihoda stečenog krivičnim delom (ili sredstava u visini tog prihoda).

Sudovi i drugi nadležni organi trebaju imati ovlaštenje izdati nalog da spisi bankarske, finansijske ili komercijalne prirode stave na raspolaganje ili da se privremeno oduzmu. Bankarska tajna ne treba da bude prepreka za izvršenje ove mere.

Varšavska konvencija²⁰ je detaljno previdela i mere za:

- utvrđivanje da li je fizička ili pravna osoba imalac ili korisnik jednog ili više računa u bilo kojoj banci smještenoj na njenoj teritoriji i ako jeste, za dobijanje detaljnih podataka o utvrđenim računima;
- pribavljanje podataka o utvrđenim bankarskim računima i bankarskim transakcijama izvršenim u određenom periodu preko jednog ili više utvrđenih računa, uključujući informacije o svakom računu na koji su ili sa kojeg su sredstva uplaćena sa tog računa ili više njih;
- praćenje, u određenom periodu, bankarskih transakcija koje se vrše preko jednog ili više utvrđenih računa.

Banke ne smiju obavijestiti klijenta da je pribavljena takva informacija ili da se vodi istraga.

Posebna istražna ovlaštenja

Posebna istražna ovlaštenja i tehnike, kao što su tajne operacije, tajno nadziranje, presretanje telekomunikacija, pristup kompjuterskim sistemima i predočavanje i upotreba određenih dokumenata treba primjenjivati za prikupljanje dokaza i u svrhu identifikacije i ulaženja u trag nezakonitom prihodu.

Zaštita trećih osoba

Zainteresiranim stranama koje su pogođene istražnim ili privremenim merama ili oduzimanjem osigurani su učinkoviti pravni lijekovi u svrhu očuvanja njihovih prava²¹. Svakoj državi je ostavljeno da u svom domaćem zakonodavstvu provede odgovarajuće mere za zaštitu prava trećih osoba, uključujući i treće osobe u dobroj vjeri.

U pravnom okviru Evropske unije podstiče se istovremena istraga imovine.

Preporukom Saveta²² o istovremenim istragama preporučuje se sljedeće:

- Primjena istražne metode u borbi protiv kriminala koja se sastoji od ispitivanja na svim frontovima, od samog početka, svake aktivnosti povezane sa nezakonitim prometom drogama i utvrđivanjem finansija i imovine koju ima organizacija.
- Podsticanje osnivanja stalnih ili privremenih grupa specijaliziranih za ispitivanje imovine s ciljem da se ostvari veća efikasnost opisane istražne metode²³.

²⁰ Član 7.

²¹ Član 5. Strazburške konvencije i član 8. Varšavske konvencije.

²² Preporuka Saveta od 25.4.2002 o unapređenju istražnih metoda u borbi protiv organizovanog kriminala vezanog za organizovano krijumčarenje drogom: istovremene istrage krijumčarenja drogom kriminalnih organizacija i njihovih finansija odnosno imovine, SL C 114, 15.5.2002.

- Jačanje ili olakšavanje saradnje sa osobama nadležnim za javne ili privatne vlasničke registre koji sadrže informacije o imovini bilo koje vrste.
- Podsticanje formiranja zajedničkih istražnih timova i uključivanje Eurola.

U pozadini ove Preporuke nalaze se zaključci sa sastanka Evropskog Saveta iz Tamperea, održanog 15. i 16. 10. 1999. god. i Plana aktivnosti Evropske unije za borbu protiv droga iz 2000. godine.

Navedena Preporuka takođe kaže da lišavanjem kriminalnih organizacija profita pribavljenog nezakonitim prometom drogama i oduzimanjem droge, nanosi im se ozbiljna šteta. Borba protiv kriminala vezanog za organizovani nezakoniti promet drogama je, stoga, mnogo efikasnija kada se uvede i primijeni tehnika **istovremene istrage** u svrhu «otkrivanja» imovine bilo koje vrste koja pripada kriminalcima u periodu potrebnom da se utvrdi imovina koja proizilazi iz istrage, što može i ne mora da se desi u isto vrijeme kada i zaključivanje istrage o nezakonitom prometu drogom. Konačni cilj je osigurati da učinitelji odgovaraju, da se ispravi eventualna šteta i da se da naknada žrtvama kada je to prikladno. Istovremena istraga je efikasnija, jer nadležni organi mogu odlučiti da privremeno oduzmu imovinu bilo koje vrste koja je nastala kao posljedica kriminalne aktivnosti i spriječe raspolaganje tom imovinom. Na taj način može se doći i do daljih dokaza o povezanosti sa osobama umiješanim u krivično delo, ili se može otkriti umiješanost drugih ljudi u krivično delo nezakonitog prometa drogom.

Ispitivanje imovine definisano je kao istražna tehnika koja omogućava da se podaci iz više spisa i evidencija (javnih ili privatnih) ili iz drugih izvora sistematski analiziraju kako bi se utvrdila određena individualna imovina i finansijska prava, te njihova pripadnost određenoj fizičkoj ili pravnoj osobi.

Budući da ključne osnove za ispitivanje imovine nisu samo unutrašnji izvori (kao što su baze podataka organa za provođenje zakona), nego i vanjski bilo javni (uz mogućnost pristupa tamo gdje je to relevantno) ili privatni (uvid na osnovu sudskog naloga), postoji potreba za većim stepenom saradnje u ubrzavanju zahtjeva koje nadležni organi za provođenje zakona, sudovi i poreski organi upućuju osobama nadležnim za različite registre koji sadrže podatke o vlasništvu nad imovinom bilo koje vrste koja je u posjedu osoba za koje se sumnja da su umiješane u krivična dela nezakonitog prometa drogama.

2.4 UPRAVLJANJE ZAMRZNUTOM ILI PRIVREMENO ODUZETOM IMOVINOM

Varšavskom konvencijom je utvrđena i obaveza za države da osiguraju odgovarajuće upravljanje zamrznutom imovinom.

Cilj tih mera je da se sačuva vrijednost imovine zabranom raspolaganja, time što će se pohraniti, čuvati, prodati ili upravljati zamrznutom imovinom. Mera zavisi od vrste imovine (novac, deonice, roba, vozila, pokretna imovina, preduzeće, nekretnina, itd.).

2.5 MEĐUNARODNA SARADNJA

²³ Formiranje jedinica, posebno posvećenih postupku ulaženja u trag, privremenog oduzimanja i oduzimanja imovine pribavljene krivičnim delima, zagovara i akcioni plan Saveta iz 2000. – milenijumska strategija (Preporuka broj 17).

Prekogranične kriminalne aktivnosti zahtijevaju i međunarodnu saradnju u toku istrage i postupka koji ima za cilj oduzimanje sredstava i nezakonitog prihoda.

Nacionalna zakonodavstva država u Evropi koja se odnose na oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom veoma su različita. Da bi se omogućila učinkovita razmjena informacija, pomoći, priznavanja i izvršenja zahtjeva drugih država i drugi vidovi međunarodne saradnje, potrebna su zajednička pravila saradnje koja predviđaju međunarodni pravni instrumenti. Ali takođe je od velikog značaja i pravilna implementacija ovih međunarodnih standarda u domaće zakonodavstvo (na primer u slučaju Okvirnih odluka EU=).

Međunarodna saradnja treba da omogući pomoć u istrazi na identifikaciji i ulaženju u trag imovini, pribavljanju dokumenata i na sprovođenju privremenih mera i oduzimanju prihoda na osnovu **obrazloženog zahtjeva** strane države, koji treba da ima isti prioritet kao i nacionalni postupak.

Saradnja se može odvijati u obliku

- pomoći u istrazi
- pomoći u zamrzavanju odnosno privremenom oduzimanju
- pomoći u trajnom oduzimanju / vraćanju odnosno razmjeni imovine koja se nalazi u drugoj državi.

2.5.1 Pomoć u istrazi

Pomoć u istrazi ima za cilj identifikaciju i ulaženje u trag sredstvima, prihodu i drugoj imovini koja može biti predmet oduzimanja na osnovu zahtjeva druge države. Takva pomoć uključuje svaku meru koja se odnosi na **pronalaženje i obezbeđenje dokaza** o postojanju, mjestu ili premještanju, prirodi, pravnom statusu ili vrijednosti navedene imovine.

U slučaju sljedećih zahtjeva²⁴ država mora biti u mogućnosti da preduzme mere za:

Zahtjeva za podacima o bankovnim računima:

- određivanje da li fizička ili pravna osoba protiv koje se vodi krivična istraga ima ili kontrolira jedan ili više računa – pružanje informacija o utvrđenim računima.
- Primjena ove odredbe može biti i šira tako da se primjenjuje i na račune u drugim finansijskim institucijama osim u bankama. Takva proširena primjena se može izvršiti pod uvjetom reciprociteta.

Zahtjeva za podatke o bankovnim transakcijama:

- pružanje detaljnih informacija o određenim računima u bankama i bankovnim transakcijama u određenom periodu,
- uključujući i podatke o svakom računu na koji i sa kojeg je izvršena uplata sa tog računa ili više njih.

Zahtjeva za praćenje bankovnih transakcija:

- praćenje bankovnih transakcija u određenom periodu i saopćavanja rezultata državi koja je uputila zahtjev.

Spontano dani podaci

²⁴ Preuzeto iz Varšavske konvencije.

Ne prejudicirajući vlastite istražne ili sudske postupke, država može i bez prethodnog zahtjeva proslijediti drugoj državi podatke o sredstvima i nezakonito stečenom prihodu, ukoliko smatra da bi pružanje tih podataka moglo pomoći državi koja ih prima u pokretanju ili provođenju istražnog ili sudskog postupka, ili ukoliko bi takvi podaci omogućili drugoj državi podnošenje zahtjeva.

Mogućnost neformalne pomoći u pružanju i razmjeni podataka direktno između agencija / službi za sprovođenje zakona takođe je veoma važno²⁵. Osnova za takvu saradnju mogu (osim domaćeg zakonodavstva država) biti bilateralni sporazumi ili se može odvijati putem međunarodnih organizacija kao što su Interpol ili nezvanične organizacije, kao npr. CARIN.

Međuagencijska mreža za povrat imovine (skr. CARIN prema engl. nazivu *Camden Assets Recovery Interagency Network*) je neformalna međunarodna mreža i praktično udruženje za saradnju nacionalnih «eksperata» iz oblasti ulaženja u trag, privremenog oduzimanja i oduzimanja imovine. Ona omogućava lakši direktni kontakt sa kolegama u drugim zemljama radi razmjene podataka i iskustva iz ove oblasti. EUROPOL ima ulogu njenog Sekretarijata²⁶. Pošto je CARIN neformalna mreža članstvo je otvoreno ne samo za evropske države članice već i za bilo koju drugu zemlju

2.5.2 Privremene mere (zamrzavanje odnosno privremeno oduzimanje)

Na zahtjev druge države koja je **pokrenula krivični postupak** ili postupak oduzimanja, država će poduzeti potrebne privremene mere poput zamrzavanja ili privremenog oduzimanja, radi sprečavanja svake trgovine, prenosa, raspolaganja vlasništvom nad imovinom koja bi kasnije mogla biti predmet zahtjeva za oduzimanje, odnosno koja je takva da bi mogla udovoljiti tom zahtjevu.

Pre ukidanja ma koje privremene mere, država kojoj je zahtjev upućen omogućit će državi koja je zahtjev podnijela da iznese razloge u korist nastavljanja provođenja tih mera.

Mera zamrzavanja koja je predmet zahtjeva poduzima se i u slučaju zahtjeva za trajno oduzimanje.

Kao što je već rečeno u Poglavlju 2, **Okvirnom odlukom koju je donijelo Savet** o izvršenju naloga u Evropskoj Uniji, kojima se naređuje zamrzavanje imovine ili dokaza²⁷ utvrđuju se pravila prema kojima država članica priznaje i na svojoj teritoriji izvršava nalog za zamrzavanje (radi osiguravanja dokaza ili kasnijeg oduzimanja imovine) koji je izdao sudski organ druge države članice u okviru krivičnog postupka. Princip uzajamnog priznavanja primjenjuje se i na preptretresne naloge. Nalog za zamrzavanje, zajedno sa potvrdom standardne forme, može sudski organ **direktno**²⁸ uputiti nadležnom sudskom organu, koji će

²⁵ "Države članice će ohrabriti direktni kontakt između istražitelja, istražnih sudija i tužilaca država članica tako što će na odgovarajući način omogućiti tu saradnju, s ciljem da se zahtjevi za uzajamnu pomoć ne upućuju službenim putem kada to nije neophodno" kaže se u stavu 4. Zajedničke akcije od 3. 12. 1998. koju je usvojilo Vijeće na osnovu člana K.3 Sporazuma o Evropskoj uniji, o pranju novca, identifikaciji, ulaženju u trag, zamrzavanju, privremenom oduzimanju i oduzimanju sredstava i prihoda stečenog krivičnim delom (98/699/JHA), SL L 333/1, 9.12.1998.

²⁶Za dodatne informacije možete kontaktirati: carin@europol.eu.int.

²⁷ Okvirna odluka Saveta o izvršenju naloga za zamrzavanje imovine ili dokaza u Evropskoj uniji (2003/577/JHA), SL L 196, 02.08.2003.

²⁸ Osim u Velikoj Britaniji i Irskoj (stav 2. člana 4.)

priznati nalog za zamrzavanje (ne tražeći nikakve dalje formalnosti²⁹) i preduzeti mere potrebne za njegovo izvršenje bez odlaganja³⁰. Države članice trebaju preduzeti potrebne mere kako bi sprovele okvirnu odluku prije 2. 8. 2005. godine. Bez obzira što se čini da sistem okvirne odluke obećava i da je od pomoći za realizaciju bržeg oduzimanja/zamrzavanja u inostranstvu, do sada (avgust 2006.) nema nikakvih praktičnih iskustava. Okvirna odluka se doživljava kao previše kompleksna i teška sa rezultirajućom obimnom papirologijom. Još jedan razlog za nefunkcionisanje propisa je što ga još uvek nisu sve države EU pretočile u domaća zakonodavstva.

2.5.3. Pomoć u oduzimanju

Na osnovu zahtjeva za oduzimanje određenih sredstava ili nezakonitog prihoda koji se nalaze na njenoj teritoriji država će:

- izvršiti nalog za oduzimanje koji je izdao sud države koja je zahtjev podnijela ili će
- podnijeti taj zahtjev nadležnim tijelima u svrhu pribavljanja naloga za oduzimanje i, ako se takav nalog odobri, izvršit će ga. U ovom slučaju država može primijeniti postupak o oduzimanju prema svom vlastitom zakonu.

Oduzimanje će se takođe odnositi na zahtjev za isplatu određenog novčanog iznosa koji odgovara vrijednosti nezakonitog prihoda, ako se imovina nalazi na teritoriji države kojoj je zahtjev upućen. Ako ovu naplatu nije moguće izvršiti, država može realizirati potraživanje iz bilo koje imovine koja je na raspolaganju u tu svrhu.

Odredbom stava 5. člana 23. Varšavske konvencije podstiče se saradnja i u slučaju zahtjeva za izvršenje mera jednakih oduzimanju koje za posljedicu imaju lišavanje imovine, koje nisu krivične sankcije (građanskopravna ili druga slična procedura), ukoliko je te mere izdao sudski organ države koja je podnijela zahtjev vezano za krivično delo, pod uvjetom da je utvrđeno da ta imovina predstavlja nezakonit prihod.

Zahtjev za oduzimanje ne dovodi u pitanje pravo države koja je podnela zahtev da sama izvrši / sprovede nalog za oduzimanje.

Vraćanje odnosno razmjena i raspolaganje imovinom

Konvencija iz Strazbura iz 1990. godine³¹, kao i **UN Konvencija iz 1988.** ostavile su pitanje raspolaganja oduzetom imovinom domaćem zakonodavstvu države kojoj je zahtjev upućen, osim ako se zainteresirane države nisu drugačije sporazumjele. To znači da oduzeta imovina ostaje u državi kojoj je zahtev upućen.

Varšavska konvencija iz 2005. godine kaže da stanke daju prioritet, ukoliko im to omogućava domaći zakon i ako se to zahtijeva, razmatranju vraćanja oduzete imovine državi koja je podnijela zahtjev tako da ona može naknaditi žrtve krivičnog dela ili imovinu vratiti njenim zakonskim vlasnicima.

²⁹ Saradnja podrazumijeva povjerenje da će se odluke koje se uzajamno priznaju i izvršavaju uvijek donijeti u skladu sa principima zakonitosti, supsidijarnosti i svrshodnosti.

³⁰ Osim ako postoje osnove za nepriznavanje, neizvršavanje i odlaganje, predviđeno u čl. 7. i 8.

³¹ Član 15.

Varšavskom konvencijom se takođe predviđaju pravila za odbijanje i odlaganje saradnje, kao i zaštitu prava trećih osoba.

Konvencija protiv korupcije UN iz 2003. sadrži neke interesantne nove odredbe o raspolaganju sredstvima/imovinom. Prema čl. 57. Konvencije zamoljena strana ima obavezu da izvrši povraćaj oduzete imovine strani moliocu u slučajevima pronevere javnih sredstava ili pranja takvih sredstava i u slučajevima kada strana molioc osnovano utvrdi prethodno vlasništvo. Zamoljena strana može zadržati sredstva za pokriće razumnih troškova.

Odrebama člana 14. **Okvirne konvencije o primeni principa uzajamnog priznavanja odluka o oduzimanju** predviđeno je raspolaganje sredstvima. Ovde se implicira da kod konfiskacije iznosa manjih od € 10,000,- iznos pripada državi izvršiocu dok kod iznosa većih od € 10,000,- iznos se deli 50/50 između države tražioca i države izvršioca.

3 MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

3.1 FATF

FATF³² je međudržavno tijelo koje ima članove iz cijelog svijeta i čiji je cilj razvoj i unapređenje nacionalnih i međunarodnih strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

FATF je «tijelo koje utvrđuje politiku», formirano 1989. godine, koje deluje s ciljem stvaranja neophodne političke volje za ostvarivanje zakonodavnih i regulatornih reformi u ovim oblastima. FATF je objavila dokument Četrdeset preporuka o pranju novca i Devet posebnih preporuka o finansiranju terorizma s ciljem da uspostavi standarde i ostvari svoje ciljeve. FATF je izradio i metodologiju za proces uzajamnog ocjenjivanja, koju primjenjuje i MONEYVAL.

Preporuka br. 3³³ od FATF-ovih 40 preporuka odnosi se na mere oduzimanja i podstiče države da razmisle o mogućnosti uvođenja mere oduzimanja «bez traženja presude kojom se optuženi proglašava krivim u krivičnom postupku ili kojima se zahtijeva da učinilac krivičnog dela dokaže zakonito porijeklo imovine koja bi mogla biti predmet oduzimanja». Preporuke br. 27, 28 i 32 odnose se na institucionalne i druge mere i statističke podatke koji se takođe odnose na oduzimanje nezakonitog prihoda.

3.2 MONEYVAL

Izabrani komitet eksperata za ocjenjivanje mera protiv pranja novca Saveta Evrope - MONEYVAL³⁴ (ranije PC-R-EV) osnovan je 1997. godine. Ovaj mehanizam ocjenjivanja i pritiska koji vrši struka revidira mere protiv pranja novca (uključujući meru oduzimanja) i

³² http://www.fatf-gafi.org/pages/0,2987,en_32250379_32235720_1_1_1_1_1,00.html.

³³ Preporuka broj 3.

Države treba da usvoje mere slične merama utvrđenim u konvencijama iz Beča i Palerma, uključujući zakonodavne mjere, na osnovu kojih njihovi nadležni organi mogu izvršiti oduzimanje oprane imovine, prihoda pribavljenih pranjem novca ili glavnim krivičnim delima, sredstvima upotrijebljenim ili namijenjenim za upotrebu u izvršenju tih krivičnih dela, ili imovine vrijednosti koja odgovara tom prihodu, pri čemu se ne ugrožavaju prava trećih osoba u dobroj vjeri.

Te mere treba da sadrže ovlašćenja za: (a) identifikaciju, ulaženje u trag i ocjenjivanje imovine koja je predmet oduzimanja; (b) provođenje privremenih mjera, kao što su zamrzavanje ili privremeno oduzimanje, radi sprječavanja svake trgovine, prenosa ili raspolaganja vlasništvom nad tom imovinom; (c) preduzeti korake kojima će spriječiti ili poništiti radnje kojima se prejudicira mogućnost države da izvrši povrat imovine koja je predmet oduzimanja, i (d) preduzeti svaku odgovarajuću istražnu radnju.

Države mogu razmotriti mogućnost donošenja mjera na osnovu kojih se takav prihod ili sredstva mogu oduzeti bez traženja da postoji presuda kojom se optuženi oglašava krivim, ili na osnovu kojih se zahtijeva od optuženog da dokaže zakonito porijeklo imovine za koju se smatra da se može oduzeti, ukoliko je takav zahtjev u skladu sa principima domaćeg prava države.

³⁴ http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Combating_economic_crime/Money_laundering/.

mere za borbu protiv finansiranja terorizma u državama članicama Saveta Evrope (i kandidatima za članstvo u Vijeću Evrope koji su podnijeli zahtjev da se uključe u rad ovog komiteta) koje nisu članice operativnog tima za finansijsku akciju (FATF). Sva projektna područja uključena u CARPO projekat su članice MONEYVAL-a.

MONEYVAL ocjenjuje da li se njegove članice pridržavaju odgovarajućih standarda vezanih za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorista, koji su sadžani u preporukama FATF-a, uključujući i posebne preporuke o finansiranju terorizma i terorističkih akata i s tim u vezi pranja novca, u *Konvenciji UN-a iz 1998. god. o nezakonitom prometu opojnim drogama i psihotropnim supstancama*, *Konvenciji UN-a protiv transnacionalnog organizovanog kriminala*, odgovarajućim direktivama Evropske unije o sprečavanju upotrebe finansijskog sistema za pranje novca i *Konvenciji iz 1990. godine o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom*, zaključenim u okviru Saveta Evrope.

Ocenjivanje se sprovodi na osnovu zajedničke AML/CFT metodologije, o kojoj su se saglasili MONEYVAL, MMF i Svetska banka. U izvještajima se ocenjuje efikasnost mera koje se sprovode i daju se preporuke za njihovo poboljšanje.

3.3 GRECO

GRECO³⁵ je komitet Saveta Evrope koja ima za cilj unapređenje kapaciteta svojih članica za borbu protiv korupcije praćenjem da li se države pridržavaju svojih obaveza iz ove oblasti. Na taj način ovaj komitet doprinosi utvrđivanju nedostataka i slabosti unutrašnjih mehanizama država za borbu protiv korupcije, te bržem usvajanju potrebnih zakonskih akata, institucionalnih i praktičnih reformi u cilju boljeg sprečavanja i borbe protiv korupcije.

GRECO je posebno odgovoran za praćenje da li se države pridržavaju vodećih principa za borbu protiv korupcije i za provođenje međunarodnih pravnih instrumenata usvojenih u cilju ostvarivanja programa aktivnosti protiv korupcije (PAC). Do sada su usvojena tri takva instrumenta, Krivičnopravna konvencija o korupciji (ETS br. 173), otvorena za potpisivanje 27. 1. 1999. god, Građanskopravna konvencija o korupciji (ETS br. 174), usvojena u septembru 1999. god. i otvorena za potpisivanje 4. 11. 1999. god. i Preporuka R (2000) 10 o pravilima ponašanja za javne službenike, usvojena 11. 5. 2000. godine.

Budući da Krivičnopravna konvencija o korupciji takođe sadrži odredbe o oduzimanju nezakonitog prihoda, GRECO vrši praćenje i ove oblasti. Njegovi nalazi, zaključci i preporuke mogu biti važan izvor informacija o nedostacima mera oduzimanja imovine u odnosnim državama.

³⁵ <http://www.greco.coe.int/Default.htm>

4. PREBACIVANJE TERETA DOKAZIVANJA

Praksa je pokazala da je dokazati kriminalno porijeklo imovine učinioca krivičnog dela u mnogim slučajevima veoma teško ili čak nemoguće.

Neka od projektnih područja koja učestvuju u CARPO projektu razmišljala su o izmeni svog zakonodavstva propisivanjem prebacivanja tereta dokazivanja. Zato ćemo dati opis nekih ključnih elemenata kako bismo pomogli državama u razumijevanju i donošenju odluke o mogućim zakonskim promjenama.

UN-ove Bečka³⁶ i Palermo konvencije³⁷ predlažu da države razmotre mogućnost da traže da **učinilac krivičnog dela dokaže zakonito porijeklo** prihoda za koji se tvrdi da je stečen krivičnim delom ili druge imovine koja može biti predmet oduzimanja, ukoliko je takav zahtjev u skladu sa principima domaćeg prava i vrstom sudskog i drugih postupaka.

Čak i ako teret dokazivanja krivice optuženog za krivično dela u krivičnom postupku i dalje ostaje na državi, takvom odredbom se ugrožava osnovno pravo na pravično suđenje (presumpcija nevinosti i upotreba presumpcija u krivičnom postupku) i na pravo na vlastitu imovinu koja su opisana u Konvenciji Saveta Evrope o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima). Evropski sud za ljudska prava razvio je sudsku praksu i standarde prema kojima je takva zakonska mogućnost u skladu sa Konvencijom.

Varšavskom konvencijom³⁸ uvedena je **obaveza** za države da usvoje zakonodavne i druge mere potrebne da se u slučaju teških krivičnih dela ili krivičnih dela propisanih domaćim zakonom zahtijeva da učinilac krivičnog dela dokaže porijeklo prihoda za koji se tvrdi da je stečen krivičnim delom ili druge imovine koja može biti predmet oduzimanja, ukoliko je takav zahtjev u skladu sa principima domaćeg prava države. Međutim, u skladu sa stavom 4. člana 53. država može staviti rezervu u pogledu primene ove odredbe.

Plan aktivnosti Evropske unije: Sprečavanje i kontrola organizovanog kriminala: Strategija Evropske unije za početak novog milenijuma sadrži / predviđa prebacivanja tereta dokazivanja u Preporuci br. 19³⁹.

Okvirnom odlukom Saveta⁴⁰ o oduzimanju prihoda, sredstava i imovine povezanih sa krivičnim delom utvrđuje se **obaveza** za države članice da donesu potrebne mere kojima će se omogućiti **proširene ovlasti za oduzimanje**. Države članice treba da donesu ove mere do 15. 3. 2007. godine.

³⁶ Član 5. stav 4. Bečke konvencije:

Svaka strana može razmotriti mogućnost osiguravanja prebacivanja tereta dokazivanja zakonitog porijekla sumnjivog prihoda ili druge imovine koja se može oduzeti, ukoliko je takva radnja u skladu sa principima unutrašnjeg prava te države is a prirodom sudskog i drugog postupka.

³⁷ Član 12. stav 7. Konvencije iz Palerma:

Države potpisnice mogu razmotriti mogućnost da zahtijevaju da učinilac krivičnog dela dokaže zakonito porijeklo navodnog prihoda stečenog krivičnim delom ili druge imovine koja se može oduzeti, ukoliko je takav zahtjev u skladu sa principima unutrašnjeg prava države i sa prirodom sudskog i drugog postupka.

³⁸ Član 3. stav 4.

³⁹ Preporuka broj 19: Potrebno je ispitati moguću potrebu za instrumentom kojim bi se, vodeći računa o najboljim standardima koji su u primjeni u državama članicama i poštujući osnovne pravne principe, uvela mogućnost olašćavanja, u okviru krivičnog, građanskog odnosno fiskalnog prava, tereta dokazivanja izvora imovine koju posjeduje osoba osuđena za krivično delo vezano za organizovani kriminal.

⁴⁰ Okvirna odluka Saveta (2005/212/JHA) od 24. 2. 2005. o oduzimanju prihoda, sredstava i imovine vezanih za krivična dela, SL L 068 , 15/03/2005.

U ovoj okvirnoj odluci opisane su tri mogućnosti za prošireno oduzimanje imovine (u cjelini ili delimično) koja pripada osobi osuđenoj za krivično delo učinjeno u okviru kriminalne organizacije, krivično delo vezano za nezakonit promet drogama, falsifikovanje eura, pranje novca i glavno krivično delo, ilegalnu migraciju, trgovinu ljudima, itd:

- kada se sud u potpunosti uvjeri, na osnovu konkretnih činjenica, da imovina potiče od **kriminalnih aktivnosti** ili **od sličnih kriminalnih aktivnosti** osuđene osobe tokom perioda koji je prethodio presudi kojom se oglašava krivim za to krivično delo, koji sud smatra razumnim u okolnostima konkretnog predmeta,

- kada je utvrđeno da je **vrijednost imovine neproporcionalna zakonitom prihodu** osuđene osobe i sud je u potpunosti uvjeren, na osnovu konkretnih činjenica, da je imovina o kojoj je riječ stečena krivičnom aktivnošću te osuđene osobe.

Ovakvo oduzimanje može se proširiti i na

- imovinu koju su stekli najbliži srodnici osobe koja je u postupku i
- imovinu koja je prenesena na pravnu osobu nad kojom osoba koja je u postupku – bilo sama ili zajedno sa najbližim srođnicima – vrši kontrolu.

Iako se odredbe o proširenom oduzimanju odnose na imovinu koja pripada osobi osuđenoj za krivično delo, stav 4. člana 3. ostavlja mogućnost da država članica upotrijebi i druge postupke osim krivičnog da liši učinioca sporne imovine.

Mnoge evropske države su uvele neku formu prebacivanja tereta dokazivanja porijekla imovine⁴¹. Sud ima diskreciono pravo. Država mora iznijeti neki dokaz da je imovina vjerovatno stečena kriminalnom aktivnošću ili da optuženi nije mogao steći tu imovinu na osnovu svog zakonitog prihoda. To se može ograničiti na određeni period koji prethodi presudi kojom je optuženi oglašen krivim i / ili na određenu vrstu (teškog) krivičnog dela. Nije neophodno da je sporna imovina direktno vezana za krivično delo ili više njih za koje je osoba osuđena.

U nekim zemljama se prihod stečen krivičnim delom oduzima u građanskom postupku (Irska, Velika Britanija, SAD).

4.1. ODNOS PREMA OBAVEZAMA U POGLEDU LJUDSKIH PRAVA

Pitanje lakšeg / nižeg tereta dokazivanja porijekla prihoda za koji se sumnja da je nezakonit, za razliku od krivičnog standarda dokaza, vezuje se za standarde Evropske konvencije o ljudskim pravima⁴² (ECHR).

Upotreba zakonskih pretpostavki kako bi se teret dokazivanja raspodijelio na javnog tužioca i optuženog radi ocjenjivanja i utvrđivanja kazne oduzimanjem imovine, naročito kada se od

⁴¹ Opširnije vidjeti: Prebacivanje tereta dokazivanja u oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom: pregled Saveta Evrope najboljih standarda, Vijeće Evrope, 2000.

⁴² Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, CETS 005, Vijeće Evrope, Rim, 4.11.1950. i njeni dodatni protokoli.

osobe može tražiti da se izjasni o porijeklu svoje imovine da bi se izbjeglo njeno oduzimanje, može biti u suprotnosti sa sljedećim odredbama ECHR-a:

- o pravu na pravično suđenje⁴³
- o pretpostavci nevinosti⁴⁴
- o zaštiti imovine⁴⁵

Evropski sud za ljudska prava je u nekoliko predmeta procjenjivao usklađenost unutrašnjeg zakonodavstva država sa ECHR-om. Zaključci iz njegove sudske prakse su sljedeći:

- Pretpostavka nevinosti primjenjuje se na krivični postupak u cjelini⁴⁶, uključujući i nalog za oduzimanje kao deo postupka, i poštovanje te pretpostavke se mora ocjenjivati za cijeli postupak, a ne za svaku fazu pojedinačno;
- Upotreba materijalnih ili pravnih pretpostavki dopustiva je u razumnim okvirima i treba biti proporcionalna važnosti predmeta (princip proporcionalnosti) i treba održati prava odbrane (princip jednakosti oružja)⁴⁷. Pretpostavke ne smiju nikako biti nepobitne i sud mora imati mogućnost slobodne procjene. Zbog toga potpuno prebacivanje tereta dokazivanja ili generalno oduzimanje nije dozvoljeno;
- Pravo da osoba ne kaže nešto što bi je moglo inkriminirati, kao deo prava na pravično suđenje, podliježe strogom tumačenju Evropskog suda za ljudska prava, ali nije apsolutno: kada se iznesu dovoljne i jasne optužbe i dokazi, stav optuženog da ne želi uopće da odgovara može se smatrati dodatnim znakom krivice⁴⁸. Izjave dobivene u upravnom postupku u kojem je osumnjičeni obavezan da govori istinu nisu dopustive u daljem krivičnom postupku⁴⁹.
- Evropski sud za ljudska prava daje samostalnu definiciju pojmova «kazna» i «mera» i primjenjivost ECHR-a zavisi od ovih kvalifikacija⁵⁰. Relevantni kriteriji su da li je mera izrečena nakon presude kojom je optuženi osuđen za krivično delo, kakva je vrsta i svrha mere, njena karakterizacija prema pravilima domaćeg prava, postupci u pogledu donošenja i provođenja mere i njena težina.

U predmetu Phillips⁵¹ Evropski sud za ljudska prava ispitivao je usklađenost nekih odredaba Zakona o nezakonitom prometu drogama Velike Britanije iz 1994. god. koje su se odnosile na oduzimanje prihoda.

⁴³ Član 6.1: “Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. (...)”.

⁴⁴ Član 6.2: “Svako ko je optužen za krivično delo smatra se nevinim dok se njegova krivica po zakonu ne dokaže.”

⁴⁵ Član 1. prvog dodatnog protokola ECHR-a: “Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.(...)”.

⁴⁶ Predmet Minelli protiv Švicarske, 25.3.1983.

⁴⁷ Predmet Salabiaku protiv Francuske, 7.10.1988.

⁴⁸ Predmet Murray protiv Velike Britanije, 8.2.1996.

⁴⁹ Predmet Saunders protiv Velike Britanije, 17.12.1996.

⁵⁰ Predmet Welch protiv Velike Britanije, 9.2.1995.

⁵¹ Predmet Phillips protiv Velike Britanije, 5.7.2001.

Phillips je osuđen na kaznu zatvora zbog krijumčarenja kanabisa i naređeno mu je da plati iznos novca koji je sud ocijenio kao iznos koristi koju je imao od krijumčarenja.

Istraga je pokazala da Phillips nije prijavio izvor prihoda koji je trebao biti oporezovan, iako je imao kuću u vlasništvu i drugu imovinu, među kojom je bilo pet automobila. Ranije je bio osuđivan, ali nijednom zbog krivičnog dela vezanog za droge. Pretpostavilo se da je Phillips stekao korist od nezakonitog trgovanja drogom i izvršena je procjena ukupne imovinske koristi. Optuženi nije iznio vjerodostojne elemente kojima bi osporio pretpostavku da je stekao novčanu korist u toj visini od učinjenog krivičnog dela nezakonitog prometa drogom. Sud je izjavio, da je želeći da ospori pretpostavku i pobije navode tužioca, optuženi propustio da poduzme očigledne, uobičajene i jednostavne korake koje bi očito poduzeo da je njegov prikaz činjenica bio istinit.

Phillips je tvrdio da je zakonskom pretpostavkom koju je engleski sud primijenio kada je računao visinu imovinske koristi koju je trebalo oduzeti na osnovu naloga za oduzimanje povrijedio njegovo **pravo na pretpostavku nevinosti** iz člana 6. stav 2. ECHR-a.

Evropski sud za ljudska prava je odbacio njegovu tvrdnju i zauzeo stav da ta zakonska pretpostavka nije primijenjena da bi se olakšalo utvrđivanje njegove krivice za krivično delo, nego da bi domaći sud mogao ocijeniti iznos imovinske koristi koji je trebalo pravilno utvrditi u nalogu za oduzimanje. Pretpostavka nevinosti je samo relevantna dok se osoba ne proglasi krivom, ali nije primjenjiva u toku postupka određivanja i izricanja kazne koji slijedi nakon presude, osim ako se tokom tog postupka ne iznesu nove optužbe protiv okrivljenog.

Sud za ljudska prava je takođe odbio da prihvati Phillipsovu tvrdnju da je njegovo **pravo na pravično suđenje, uključujući pravo da ne kaže ništa čime bi se mogao inkriminirati**, povrijeđeno činjenicom da je pozvan da se izjasni o porijeklu imovine kojom je raspolagao u posljednjih šest godina. Sud za ljudska prava je zaključio da sistem u kojem se koriste pretpostavke sadrži dovoljno zaštite da se osigura pravično suđenje. Osnovna jemstvo olično je u činjenici da se pretpostavka, predviđena Zakonom iz 1994. god., mogla pobiti da je optuženi dokazao, ponovo na osnovu poređenja vjerovatnoća, da je imovinu stekao na drugi način a ne nezakonitom trgovinom drogom. Sud je takođe imao diskreciono pravo da ne primijeni tu pretpostavku ako je smatrao da bi njena primjena mogla dovesti do ozbiljne opasnosti da pravda ne bude izvršena.

Phillips je takođe tvrdio da je kazna oduzimanja koja mu je izrečena predstavljala **ometanje njegovog prava na mirno uživanje imovine** i da je zato prekršen član 1. Prvog protokola ECHR-a. Sud za ljudska prava je na to odgovorio da nalozi za oduzimanje koji se zasnivaju na pretpostavkama iz Zakona iz 1994. god. deluju kao prevencija za one koji razmišljaju da se bave nezakonitim prometom drogom, i da im je cilj kako da osobu liše prihoda koji je stekla od trgovine drogom, tako i da spreče da taj iznos bude ubuduće upotrebljen za trgovinu drogom. Zato ometanje prava optuženog da mirno uživa u svojoj imovini nije bilo nesrazmerno i ostvaren je razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenog sredstva i cilja koji se želio ostvariti.

5. INTEGRISANA FINANSIJSKA ISTRAGA I ODUZIMANJE PRIHODA STEČENOG KRIVIČNIM DELOM

Finansijska istraga je deo koji se vodi istovremeno sa krivičnom istragom i cilj joj je da se otkrije prihod stečen krivičnim delom, utvrdi imovina koja se može oduzeti i privremeno osigura (privremeno oduzme) imovina kako bi se omogućilo kasnije konačno oduzimanje. Dok je cilj krivične istrage da otkrije krivično delo i učinioca i da prikupi dokaze za krivični postupak, cilj paralelne finansijske istrage je da oduzme prihod stečen krivičnim delom. Stoga je važno da finansijska istraga počne u ranoj fazi krivične istrage, jer rezultat obje istrage može biti značajan u ostvarivanju oba cilja. Uspješnim otkrivanjem i privremenim oduzimanjem imovine sprečava se njeno prikrivanje i raspolaganje i omogućava efikasno konačno oduzimanje na kraju krivičnog postupka.

Elementi potrebni za uspješnu finansijsku istragu su sljedeći:

- Finansijska istraga mora biti standardni postupak koji se primjenjuje kad se istražuje krivično delo kojim je ostvaren prihod;
- Istražitelji moraju biti specijalizirani za finansijsku istragu;
- Treba postojati tijesna saradnja sa istražiteljima koji provode krivičnu istragu.

U sljedećim poglavljima biće detaljno opisani elementi integrisane paralelne finansijske istrage:

- Prikupljanje dokaza o učiniocu i krivičnom delu (kao deo krivične istrage);
- Utvrđivanje prihoda stečenog krivičnim delom (vrsta i iznos);
- Utvrđivanje imovine koja se može oduzeti (utvrđivanje osoba, imovine koja se može oduzeti kao imovina čija je vrijednost jednaka visini nezakonitog prihoda ili prošireno oduzimanje⁵²);
- Određivanje uslova za privremene mere (privremeno oduzimanje odnosno osiguravanje).

5.1 MERE (OVLAŠĆENJA) I SLUŽBE ODGOVORNE ZA FINANSIJSKU ISTRAGU I ODUZIMANJE PRIHODA STEČENOG KRIVIČNIM DELOM

Uslovi za mere⁵³ koje se preduzimaju u finansijskoj istrazi i uloga nadležnih službi u pretpretresnoj fazi krivičnog postupka zavise od domaćeg zakonodavstva i sudske prakse svake države.

Što se tiče međunarodnih standarda (vidjeti Poglavlje 2) i važećih zakona u državama koje su ratificirale međunarodne konvencije iz ove oblasti, mogu se istaći sljedeći elementi:

- Moguće je oduzimanje sredstava, prihoda – imovine koji potiče ili je direktno ili indirektno pribavljena krivičnim delima, i «zakonite» imovine u visini koja odgovara vrijednosti prihoda stečenog krivičnim delom (oduzimanje vrijednosti);

⁵² U slučajevima kada zakon dozvoljava prošireno oduzimanje i prebacivanje tereta dokazivanja.

⁵³ Zakonom se određuju uslovi i standardi dokaza za mjere u okviru finansijske istrage i nadležni organ koji odlučuje o mjerama i koji ih izvršava.

- Istražnim merama se omogućava identifikacija, ulaženje u trag i privremeno osiguravanje (oduzimanje) imovine koja se može oduzeti, uključujući pristup bankovnim podacima i primjena posebnih istražnih ovlasti.

Ulogu i ovlasti službi u pretpretresnom postupku obično imaju i policija (i druge agencije/ službe za sprovođenje zakona, npr. finansijska policija) i tužilaštvo, koje obično vodi ili usmerava pretpretresnu istražnu fazu. Finansijske istrage obično sprovodi policija (specijalizovane službe unutar kriminalističke policije), retko tužilac (specijalna BOOM jedinica u Holandiji) ili specijalna multidisciplinarna jedinica (kao što je Criminal Assets Bureau u Irskoj

Policija sprovodi finansijsku istragu: prikuplja dokaze o krivičnom delu, učiniocu i prihodu stečenom krivičnim delom. Policija može privremeno oduzeti sredstva (imovinu kojom je učinjeno krivično delo), predmete krivičnog dela i dokaze. To ima za posledicu da policija može predložiti (javnom tužiocu) privremenu meru (oduzimanje) ili osiguranje imovine koja može biti predmet oduzimanja. U slučaju kada ima više službi za provođenje zakona koje su nadležne za krivičnu i finansijsku istragu, potrebno je jasno razgraničenje nadležnosti i zaključivanje sporazuma o saradnji i razmeni podataka.

Javni tužilac vodi ili usmerava pretpretresni postupak i finansijsku istragu koja je njen deo. Intenzitet saradnje (u kojoj meri će policija obavještavati tužioca i njegove kasnije aktivnosti odnosno nalozi) obično zavisi od odnosa u praksi. Na prijedlog policije tužilac može predložiti istražne mere (pretres stambenog objekta, uvid u bankovne evidencije...) (istražnom) sudiji, kao i privremene mere kojima se osigurava konačno i / ili privremeno oduzimanje imovine. Tužilac podiže optužnicu i može predložiti oduzimanje nezakonitog prihoda tokom suđenja.

U toku pretpretresnog istražnog postupka (istražni) sudija dopušta istražne mere i privremeno oduzimanje nezakonitog prihoda, na osnovu prijedloga tužioca. U nekim državama sudija može odlučiti o tim merama po službenoj dužnosti.

Sud donosi odluku o (konačnom) oduzimanju u krivičnom postupku.

Osim zakonskih odredaba o nadležnostima i ulogama, potrebno je voditi računa i o stvarnim odnosima (prijedlozi, razmjena podataka, donošenje odluka) među odgovarajućim službama i institucijama.

Za brz i efikasan pristup podacima o imovini i za osiguranje, odnosno privremeno oduzimanje imovine koja može biti predmet oduzimanja potrebna je intenzivna saradnja. U kompleksnim predmetima može biti korisno formirati operativni tim u kome će učestvovati tužilaštvo, krim-policija i druge službe (npr. poreska služba, carinski organ, i u slučaju sumnje o postojanju pranja novca, služba za prevenciju pranja novca – finansijsko-obavještajna jedinica). Na taj način se postiže brza razmjena podataka i informacija. Saradnja se može pojačati i kroz redovne sastanke policije i tužilaštva (strateške i operativne) ili zaključivanjem sporazuma o saradnji između policije, carine, poreske službe, i / ili ma koje druge nadležne službe.

Privremeno oduzimanje imovine kao hitna istražna mera zahtijeva tijesnu i direktnu saradnju policije, tužilaštva i (istražnog) sudije koji izdaje nalog za privremeno oduzimanje. Sporazum

kojim će se odrediti sudija u okružnom sudu koji će biti zadužen za kontakt, a koji je specijaliziran za takve naloge, može u velikoj mjeri doprinijeti takvoj saradnji.

Specijalizacija krivičnih istražitelja i tužilaca neophodna je za finansijsku istragu.

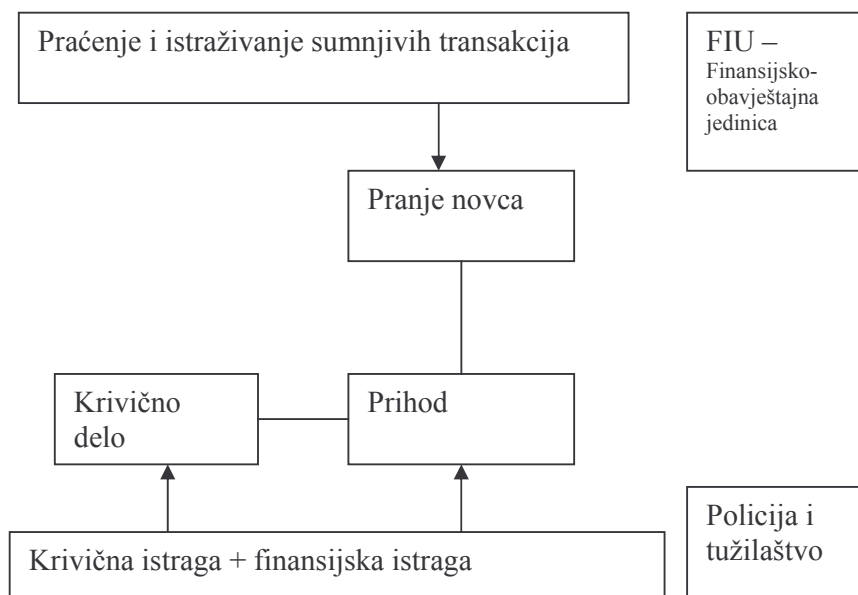
Organizacioni pristupi mogu biti različiti, od osnivanja specijalizirane jedinice za finansijsku istragu u sastavu policije ili tužilaštva, do uspostavljanja mreže specijaliziranih i osposobljenih istražitelja koji provode finansijske istrage u okviru svoje nadležnosti. Specijalizovana obuka potrebna je i tužiocima i (istražnim) sudijama.

5.2 PARALELNA FINANSIJSKA ISTRAGA I PRANJE NOVCA

Mere za prevenciju i otkrivanje pranja novca neće se obrađivati u ovom priručniku, iako su i one usmerene ka prihodu stečenom krivičnim delom. Međutim, postoje neke razlike i zajednički elementi između tih mera i paralelne finansijske istrage o kojima će biti više riječi u daljem tekstu.

Cilj finansijske istrage je identifikacija, ulaženje u trag, privremeno oduzimanje i oduzimanje prihoda u isto vrijeme kada se vodi krivična istraga krivičnog dela koje je za posledicu imalo imovinsku korist. Cilj mera za sprečavanje i otkrivanje pranja novca, koje obično sprovode specijalne finansijsko-obavještajne jedinice, jeste praćenje i analiza finansijskih transakcija i otkrivanje postojanja tipologija pranja novca. Na osnovu sumnjive transakcije, potrebno je pronaći vezu sa glavnim krivičnim delom. Zbog toga se praćenjem (sumnjivih) transakcija nastoji utvrditi njihovo nezakonit porijeklo.

Razlika se može predstaviti sljedećom slikom⁵⁴:

U nekim slučajevima finansijska istraga može dovesti i do sumnje o postojanju krivičnog dela pranja novca. Slučajevi kada finansijsko-obavještajne jedinice treba da budu uključene u istragu (koje imaju ovlasti pristupa i analize bankovnih podataka i zamrzavanja bankovnih računa) zavisiće od zakonske regulative, postojanja elemenata krivičnog dela pranja novca i drugih okolnosti koje mogu uticati na odluku tužioca.

⁵⁴ Projekt PACO prihod, Vijeće Evrope, 2001.

5.3. ELEMENTI FINANSIJSKE ISTRAGE

5.3.1 OTKRIVANJE KRIVIČNOG DELA I UČINIOCA (KRIVIČNA ISTRAGA)

Prilikom istraživanja krivičnog dela (organizovanog, privrednog ili klasičnog kriminala) i prikupljanja dokaza o elementima krivičnog dela, učiniocu i saučiniocima, neophodno je provesti paralelnu finansijsku istragu u slučajevima kada krivično delo ima za posledicu ostvarenu imovinsku korist.

Imajući na umu činjenicu da je svrha finansijske istrage omogućiti oduzimanje prihoda, ona treba da počne dovoljno rano kako bi se spriječilo da učinilac krivičnog dela eventualno proda ili drugačije raspolaže imovinom. Pravo vrijeme bi, dakle, bilo nakon otkrivanja osumnjičenog ili više njih, a prije provođenja mere kojom se učinioca obavještava da se protiv njega vodi istraga (npr. pretres kuće). Finansijskom istragom i analizom transakcija može se proširiti krug osumnjičenih, a kod prikupljanja dokaza takođe je potrebno voditi računa o cilju finansijske istrage (npr. prisluškivanje, oduzimanje dokumentacije, itd.).

Detaljnija uputstva o uslovima koji se odnose na uvođenje finansijske istrage može izdati policija (ili tužilaštvo).

5.3.2 UTVRĐIVANJE PRIHODA STEČENOG KRIVIČNIM DELOM

Prihod može biti jedan od **elemenata krivičnog dela** (naročito u krivičnim delima protiv imovine ili privrednim krivičnim delima). Štaviše, direktni prihod predstavlja dokaz krivičnog dela. Otkrivanjem prihoda koji je nastao od krivičnog dela (npr. novac kojim je plaćena droga, ukradeno umjetničko delo ili korist stečena prevarom) i istragom tog prihoda, mogu se otkriti saučinioci ili čak organizatori krivičnog dela, kao i treće osobe od kojih se može oduzeti prihod.

Standardno prihod koji je stečen određenim krivičnim delom koje je predmet istrage ili za koje je učinilac osuđen predstavlja jedinu imovinu koja se može oduzeti. Veza između konkretnog krivičnog dela i visine (prikrivenog) prihoda je do određene mere oslabljena u slučaju krivičnog dela pranja novca (kada je prvo, utvrđen je iznos sumnjive transakcije). S druge strane, postoje pravni sistemi u kojima se primjenjuje prošireno oduzimanje i prebacivanje tereta dokazivanja porijekla imovine. Pored oduzimanja prihoda koji je stečen određenim (dokazanim) krivičnim delom, ti sistemi omogućavaju oduzimanje dodatne imovine, za koju se pod određenim uslovima pretpostavlja da potiče od krivičnog dela.

Ako **učinilac krivičnog dela** izvrši prenos prihoda na drugu osobu koja je svjesna da je to posljedica krivičnog dela, ta osoba može odgovarati kao prikrivalac, i prihod se oduzima. Osim toga, moguće je oduzeti imovinu i od trećih osoba koje su stekle imovinsku korist (neki predmet) po netržišnoj cijeni i trebale su ili su mogle znati da bi taj predmet mogao biti nezakonitog porijekla i od bliskih srodnika učinioca krivičnog dela. Prihod mora biti predmet oduzimanja čak i u slučaju kada je prenesen na pravnu osobu.

Različiti su načini **za utvrđivanje visine i vrste nezakonitog prihoda**. Ponekad je to jasno iz tužbe oštećene strane (npr. krađa, prevara, razbojništvo). U takvim slučajevima, procjena štete može biti korisna, koja, međutim, ona ne mora biti jednaka visini nezakonitog prihoda.

Kod organizovanog kriminala, visina i vrsta prihoda utvrđuje se i pomoću tajnih istražnih radnji, prisluškivanjem, prikrivenim praćenjem, tajnim operacijama. Na primer, u prikupljanju dokaza o nezakonitom prometu drogama, utvrđuje se koliko droge je prodato, po kojoj cijeni i kome. Na osnovu tih podataka, priprema se procjena visine prihoda. U slučaju privrednog kriminala, šteta ili nezakoniti prihod se utvrđuju ispitivanjem poslovne dokumentacije, takođe u saradnji sa poreskim organom.

Prilikom utvrđivanja prihoda, bitni su i podaci o finansijskim transakcijama koje su izvršili osumnjičeni i druge osobe. U pravilu, pristup bankovnim podacima je moguć samo sa sudskim nalogom i za njega moraju postojati određeni standardni dokazi. Analizom uplata i isplata i novčanih naloga utvrđuje se finansijski tok učinioca krivičnog dela i ostalih osoba. Prilikom analiziranja finansijskog toka, često je potrebno dobiti podatke iz inostranstva. Kada su za istragu bitni podaci o transakcijama na određenom bankovnom računu, nalog za praćenje je značajna mera kojom se takođe omogućava da se odmah spriječi da se izvrši nalog za prenos sredstava na drugi račun, posebno u inostranstvu. U takvim slučajevima od posebnog je značaja imati dobru i brzu saradnju sa sudom koji izdaje te naloge i finansijskom institucijom koja ih sprovođi.

Oduzimaju se i direktni i **indirektni prihod** stečen krivičnim delom ili zahvaljujući njemu (npr. učinilac je prodao ukradenu sliku i za taj novac kupio vrijednosne papire čija vrijednost na tržištu deonica poraste).

U pravilu se računa **bruto prihod** i ne oduzimaju troškovi koje je učinilac imao da učini krivično delo (npr. prepravka vozila za ilegalni prevoz preko državne granice).

Utvrđivanje prihoda od konkretnog krivičnog dela predstavlja značajnu osnovu i za provođenje privremenih mera i za sudski nalog za konačno oduzimanje. Neki zakoni o krivičnom postupku omogućavaju sud da odluči o visini oduzetog prihoda **takođe i prema vlastitom nahodanju** kada se taj iznos ne može precizno utvrditi. Međutim, takva odluka mora biti obrazložena, proporcionalna i zasnovana na nalazima i ocjenama finansijske istrage.

Kada se direktni prihod ne može oduzeti (npr. ukradeno vozilo), može se oduzeti (zakonita) imovina čija vrijednost odgovara visini tog prihoda. U sistemima zasnovanim na tzv. oduzimanju vrednosti (*value based confiscation*), to nije uvek preduslov. Zamrzavanje / privremeno oduzimanje uvek je moguće na celokupnoj imovini okrivljenog.

5.3.3 UTVRĐIVANJE PRIHODA KOJI SE MOŽE ODUZETI

Učinioci krivičnog dela obično prikivaju direktni prihod stečen krivičnim delom, jer on predstavlja dokaz. Osim toga, oni skrivaju i svoju imovinu. Naime, kada se direktni prihod od krivičnog dela ne može oduzeti (pronaći), moguće je oduzimanje (zakonite) imovine koja odgovara vrijednosti nezakonitog prihoda. Značajni deo finansijske istrage je, dakle, utvrditi imovinu u vlasništvu učinioca ili osoba od kojih se može oduzeti imovina.

Novac

Podaci o gotovini mogu se dobiti putem informacija, intervjua, pretresa stana (tajna mjesta, sefovi, ključ sefa u banci, itd.).

Da bi se dobili podaci o računu u banci, obično je neophodan sudski nalog. Pristup podacima o tome koje bankovne račune ima osumnjičeni takođe je bitan.

Podaci o imaćima bankovnih računa mogu se naći u glavnoj evidenciji centralne banke, u suprotnom je potrebno provjeriti podatke sa svim bankama i finansijskim institucijama⁵⁵. Podaci se mogu dobiti i iz poreza na prihod ili poreskih prijava, bilansa uspjeha, bankovnih kartica ili bankovnih izvoda s računa koji se mogu naći u pretresu stana.

Česti nalozi za prenos sredstava sa jednog na drugi račun (u stranoj banci) mogu takođe izazvati sumnju. Prilikom analize bankovnih podataka, potrebno je obratiti pažnju i na različite tehnike pranja novca. Ali, iako je novac vrsta imovine koju je najlakše privremeno osigurati i pohraniti, treba utvrditi i drugu imovinu koju ima osumnjičeni.

Vrijednosni papiri

Glavnu evidenciju imalaca vrijednosnih papira obično vodi agencija koja se bavi poslovima kliringa i depozita. Uslovi za pristup tim podacima zavise od domaćih propisa.

Podaci o vlasništvu nad preduzećima koja nisu nabrojana na berzi vidljivo je iz registra pravnih osoba (u sudu), poreskih prijava ili bilansa uspjeha. Vrsta registracije, podaci i evidencije uređeni su propisima o preduzećima i poreskim propisima.

Pokretna imovina

Podaci o vozilima obično su u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova. Pažnju treba posvetiti i vozilima koje osumnjičeni koristi iako zvanično nisu njegova imovina. Potrebno je ispitati okolnosti tog korištenja (lizing, zvanično u vlasništvu prijatelja, partnera itd.) Što se tiče plovila i letjelica, obično se vodi centralni registar tih vozila.

Podaci o vlasništvu pokretne imovine veće vrijednosti (npr. umjetničke slike) mogu se dobiti od osiguravajućih kompanija kod kojih je ta imovina osigurana.

Pored toga, posjed i vlasništvo nad pokretnom imovinom mogu se utvrditi u pretresu stana ili kuće.

Nekretnine

Izvor ovih informacija je zemljišna knjiga. Ako se zemljišna knjiga ne sastoji od ažurirane centralne kompjuterske baze podataka, pribavljanje podataka može biti teže. Ako zemljišnu knjigu vode lokalni sudovi, podaci se mogu provjeriti u njima. Podaci o vlasništvu obično se mogu dobiti i od poreskog organa (porez na promet nekretninama, porez na nekretnine, itd.).

Imovina u inostranstvu

Učinilac krivičnog dela može sakrivati (imati) imovinu i u inostranstvu. Posebno je u istrazi krivičnih dela koja su učinile međunarodne kriminalne grupe potrebno provjeriti da li učinioci imaju imovinu u inostranstvu. U tom slučaju vrlo je značajna međunarodna saradnja policije ili tužilaštva. Osoba zadužena za kontakt u policijskom organu druge države može dati informacije o tome koji se podaci o imovini mogu dobiti iz javnih izvora, putem policijske saradnje ili na osnovu zamolnice. Na osnovu takvih informacija pribavljanje podataka može biti znatno lakše i brže. Ranije spomenuta međuagencijska mreža CARIN, zajedno sa EUROPOL-om kao njegovim sekretarijatom, predstavlja primer takve saradnje.

⁵⁵ Uobičajno je da se učine napori da se otkriju bankovni računi osumnjičenog tokom istrage. Ukoliko se u tome ne uspe, obaveza dostavljanja informacija o bankarskim računima kriminalca je međunarodni standard (videti čl. 7. i 17. Konvencije iz 2005. i Poglavlja 2.3 i 2.5.1). U nekim državama sudska praksa trenutno ne dopušta takve, cirkularne, upite.

Podaci o ličnom prihodu i imovini mogu se dobiti iz poreske prijave (za fizičke osobe) ili poreske prijave ili bilansa uspjeha (za preduzeća). Iz tog razloga je važno postojanje dobre saradnje sa poreskim organima (kao i dobra zakonska osnova) kako bi se ostvario pristup evidencijama kojima oni raspolažu.

Finansijskom istragom može se otkriti i nesrazmer između zakonite (prijavljene) imovine osumnjičenog i njegove stvarne imovine. Ovo je značajno u pravnim sistemima u kojima je moguće prošireno oduzimanje i gdje učinilac krivičnog dela mora dokazati zakonito porijeklo svoje imovine, a u suprotnom mu imovina može biti oduzeta.

Za sprovođenje finansijske istrage potrebno je interdisciplinarno znanje i znanje iz širokog spektra pravnih oblasti (građanskog prava, bankarskih i poreskih propisa, oblasti vrijednosnih papira, privrednog / trgovinskog prava). Postojeće evidencije i pristup podacima zavise od domaćeg zakonodavstva svake države, a prethodno nabrojani načini utvrđivanja imovine predstavljaju samo primer. Finansijska istraga je lakša i brža ako postoje neophodne evidencije i registri, ako se redovno ažuriraju i ako je moguć brz pristup podacima, što podrazumijeva dobru saradnju sa različitim institucijama.

Poznavanje pravila o pristupu podacima i osoba zaduženih za kontakt u odgovarajućim institucijama je, stoga, od velikog značaja za finansijske istražitelje.

5.3.4 PRIVREMENE MERE OSIGURANJA IMOVINE

Svrha privremenih mera osiguranja imovine je spriječiti raspolaganje, prenos ili skrivanje prihoda ili imovine učinioca krivičnog dela i omogućiti trajno oduzimanje. Privremena mera osiguranja imovine je osnovni rezultat finansijske istrage, ukoliko postoje zakonite pretpostavke / uslovi.

Ove mere su propisane zakonima o krivičnom postupku, koji se u nekim zemljama pozivaju i na odredbe koje važe za izvršni postupak u građanskom pravu (privremeni nalozi).

Privremeno oduzimanje

Što se tiče privremenog oduzimanja predmeta, policijske ovlasti obično pokrivaju predmete kojima je krivično delo učinjeno (sredstva), predmete pribavljene krivičnim delom i dokaze. Policija, dakle, može privremeno oduzeti samo direktni prihod pribavljen krivičnim delom i dokaze (ukradeno vozilo, novčanice pribavljene pljačkom banke, itd.). **Policijske ovlasti obično ne pokrivaju oduzimanje zakonite imovine čija vrijednog odgovara visini prihoda stečenog krivičnim delom (oduzimanje vrijednosti).**

Privremena mera osiguranja

Privremenu meru osiguranja donosi (istražni) sudija na osnovu prijedloga tužioca (na osnovu policijskog izvještaja o finansijskoj istrazi). Prijedlog za donošenje privremene mere osiguranja daje se nakon zaključenja finansijske (i klasične) policijske istrage zajedno (ili ne) sa kriminalističkim izvještajem a prije pokretanja sudskog postupka, kada je učinilac obaviješten o dokazima koji ga terete. **Zbog toga je važno da se zakonom omogući donošenje mere i u toku pretpretresnog postupka.**

Prijedlog se može dati i prije zaključenja policijske istrage, ako postoji opasnost od raspolaganja imovinom (npr. osoba želi da pošalje novac putem platnog naloga u inostranstvo, namerava da proda nekretninu, i slično), iako treba voditi računa da se istraga krivičnog dela i prikupljanje potrebnih dokaza ne ugroze ovom merom. Pažljivo ocjenjivanje je naročito potrebno u slučajevima dugotrajnih i zahtjevnih istraga organizovanog kriminala.

Uslovi, postupak i sadržaj privremene mere osiguranja uređeni su domaćim zakonom. Prijedlog za donošenje privremene mere osiguranja imovine, kao rezultat finansijske istrage, mora sadržavati sve potrebne elemente za donošenje te mere.

U pravilu, uslovi za donošenje mere osiguranja su sljedeći:

- vjerovatnoća (ili standard dokaza viši od osnova sumnje) postojanja krivičnog dela i njime stečenog prihoda (iznos),
- opasnost da će učinilac sakriti ili uništiti prihod ili raspolagati vlasništvom nad njim ili na drugi način onemogućiti njegovo privremeno oduzimanje.

Prijedlog mora sadržavati rezultate finansijske istrage:

- nalaze i dokaze vezane za krivično delo i učinioca (ovo je obično deo kriminalističkog izvještaja),
- nalaze o vrsti i visini nezakonitog prihoda,
- nalaze o imovini koja se može oduzeti i prijedlog o tome koja se imovina može oduzeti i osobe kojima pripada, naznaka o tome da li je neka imovina već privremeno oduzeta,
- osnova zakonskih uslova za donošenje mere (standard dokaza, opasnost od raspolaganja)⁵⁶.

Pravila postupka

U nekim projektnim područjima koja učestvuju u CARPO projektu, krivični zakon u pogledu uslova za izricanje privremene mere upućuje na primjenu pravila izvršnog postupka.

Nedavno je Ustavnom sudu Slovenije podnesen zahtjev za ocjenu ustavnosti zakonskih odredaba o postupku o oduzimanju. Ustavni sud je utvrdio da ta pravila nisu potpuna i donio je odluku⁵⁷ kojom je poništio odredbu člana 502. Zakona o krivičnom postupku kojom je propisano da sud odlučuje o privremenoj meri osiguranja **po službenoj dužnosti**. Prema Ustavnom sudu, ovaj Zakon o krivičnom postupku nije u skladu sa pretpostavkom nevinosti i zahtjevom da tužilac snosi teret dokazivanja i utvrđivanja. Osim toga, nije u skladu ni sa stavom 1. člana 23. Ustava kojim je utvrđena nezavisnost sudija. Član 109. Zakona o krivičnom postupku je takođe poništen, jer nije dopuštao žalbu na odluku Saveta o oduzimanju nezakonitog prihoda (za vrijeme pretresa).

Pored toga, Ustavni sud je utvrdio da odredbe Zakona o krivičnom postupku kojima se utvrđuju uslovi i postupak za donošenje privremenih mera osiguranja imovine, njihovo trajanje i okončanje, nisu u skladu sa Ustavom. Razlozi za ovu ocjenu su sljedeći:

⁵⁶ Ako zakon dozvoljava prošireno oduzimanje prihoda uz prebacivanje tereta dokazivanja, dodatni elementi se definiraju na osnovi iz koje se može zaključiti da imovina učinioca koja prevazilazi njegovu zakonitu prijavljenu imovinu u određenom periodu potiče od krivičnog dela ili više njih.

⁵⁷ Odluka Ustavnog suda Slovenije U-I-296 od 20. 5. 2004.

- Standard dokaza i stepen vjerovatnoće da je učinjeno krivičnog delo iz kojeg je nastao nezakonit prihod nije utvrđen kao uslov za donošenje privremene mere osiguranja imovine u toku pretpretresnog postupka;
- Trajanje mere nije određeno kao privremeno, što je omogućilo pretjerano ometanje prava na imovinu;
- Nepostojanje prethodne kontradiktornosti u odlučivanju o privremenoj meri moralo se ublažiti.

Ovi nedostaci su uklonjeni izmjenama i dopunama spomenutog Zakona o krivičnom postupku⁵⁸.

5.4 POSTUPAK RUKOVANJA PRIVREMENO ODUZETOM IMOVINOM

Mera osiguranja sadrži i odredbe o načinu osiguranja imovine i postupanju sa osiguranom imovinom. Opće odredbe propisane su domaćim zakonom, ali je obično moguće:

- zabraniti banci da izvrši određene isplate sa bankovnog računa,
- zabraniti raspolaganje i prenos nekretnine – upis u zemljišnu knjigu,
- zabraniti prenos vozila – upis u saobraćajnu dozvolu⁵⁹,
- oduzeti pokretnu imovinu.

Ove mere sprovode nadležne službe. Sud (ili u nekim državama tužilac) snosi odgovornost za rukovanje osiguranom imovinom, iako može povjeriti zadatak privremenog oduzimanja i čuvanja imovine nekoj specijaliziranoj službi (ako takva postoji). Po mom mišljenju, rješenje po kojem je policija zadužena za rukovanje i čuvanje osigurane imovine nije najbolje.

U zavisnosti od zakonodavstva, privremeno oduzeta imovina može biti prodana radi očuvanja njene vrednosti (u slučaju kvarljive robe, automobila). Novac se tada čuva do pravosnažne odluke. Profesionalnim upravljanjem oduzetom imovinom (sa mogućnošću otuđenja oduzetih predmeta pre pravosnažne sudske odluke) omogućiće se smanjenje troškova čuvanja na minimum (i time ostvariti najveći mogući profit).

U nekim zemljama postoje fondovi za oduzetu imovinu, iz kojeg se mogu finansirati agencije / službe za sprovođenje zakona ili se namjenjuju žrtvama krivičnih dela.

5.5 PODACI O FINANSIJSKOG ISTRAZI

Evidencije koje sadrže podatke o provedenim finansijskim istragama i privremeno osiguranoj imovini neophodne su za praćenje i analizu aktivnosti i uklanjanje individualnih i sistemskih nedostataka. Osim toga, važno je izvršiti uporedbu privremeno osigurane imovine sa oduzetim prihodom.

⁵⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku, ZKP-G, Sl. glasnik Republike Slovenije, br. 101/2005, 11. 11. 2005.

⁵⁹ Sudska odluka o odgovarajućoj meri (oduzimanje ILI zabrana prenosa vozila) može zavistiti od okolnosti koje prate osnovni cilj: da se spreči otuđenje i da se očuva vrednost imovine za buduće oduzimanje. Privremeno oduzimanje je najefikasnije u slučaju kriminalca, ali kada se vozilo/vozila koriste za legitimnu privrednu delatnost, njihovo oduzimanje može sprečiti preduzeće da vrši svoju zakonitu delatnost. Mora se uzimati u obzir ravnoteža između cilja da se obezbedi imovina i posledica tog obezbeđenja.

5.6 ODUZIMANJE PRIHODA

Prihod se oduzima istovremeno sa presudom kojom se optuženi oglašava krivim⁶⁰. Sud donosi odluku o iznosu koji se oduzima i vrsti oduzimanja.

U slučajevima kada prihod predstavlja element krivičnog dela, sud mora donijeti odluku o oduzimanju. Tužilac predlaže oduzimanje tokom postupka i ako sud ne donese odluku, to predstavlja osnovu za žalbu.

Ako je to dozvoljeno zakonom, oduzimanje je moguće i bez presude kojom se optuženi oglašava krivim, po okončanju krivičnog postupka (npr. zbog smrti optuženog ili zastare krivičnog dela).

U svakom slučaju, oduzimanje prihoda je moguće ako je imovina privremeno osigurana. U suprotnom, brojni su slučajevi u kojima na kraju krivičnog postupka učinilac krivičnog dela nema više imovine, jer je ili izvršio raspolaganje ili je imovinu prikrio.

5.7 IMOVINSKOPRAVNI ZAHTEJEV OŠTEĆENOG

Kad je moguće ostvariti imovinskopravni zahtjev usljed štete nanesene krivičnim delom zbog kojeg se vodi postupak, takav zahtjev ima prednost u odnosu na oduzimanje prihoda. Oštećeni može podnijeti imovinskopravni zahtjev u isto vrijeme kada policiji prijavljuje krivično delo. Sud je dužan da odluči o tom zahtjevu, osim u slučajevima kada bi to bilo povezano sa nesrazmernim odugovlačenjem krivičnog postupka, u kojem slučaju se oštećeni radi ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva upućuje na parnični postupak. Ako sud odluči o postavljenom zahtjevu, iz oduzetog prihoda se prvo namiruje oštećeni, a ostatak prihoda odlazi u budžet.

5.8 OPOREZIVANJE KRIMINALNE DOBITI

U okviru finansijske istrage vrši se analiza poreskih izvještaja osumnjičenog za prethodne godine. Finansijskom istragom može se otkriti nesrazmer između zakonite – prijavljene imovine i stvarne imovine osumnjičenog.

Ako nije moguće prošireno oduzimanje ili prebacivanje tereta dokazivanja ili kada krivični postupak nije doveo do oduzimanja prihoda (zbog nedostatka dokaza, itd.), postavlja se važno pitanje da li je moguće oporezovati višak imovine.

U takvom slučaju veoma je važna saradnja policije i poreskog organa. Uključivanje poreskog organa u ovaj deo finansijske istrage može se doprinijeti bržoj razmjeni podataka i osigurati stručna pomoć poreskih eksperata. Ako nezakonita dobit nije oduzeta u krivičnom postupku, to može predstavljati osnovu za oporezivanje «viška» imovine nepoznatog (nezakonitog) porijekla u postupku pred poreskim organom. U koordinaciji i odlučivanju između krivičnog i poreskog postupka, neophodno je voditi računa o vjerovatnoći uspješnog krivičnog postupka i oduzimanju i zastarama u poreskom postupku.

⁶⁰ U nekim državama za oduzimanje nezakonitog prihoda nije neophodna presuda kojom se optuženi oglašava krivim, ali predviđen je poseban postupak (npr. Irska).

6. ZAKLJUČAK

Integrirana finansijska istraga je **neophodan element** strategije usredsređene na prihod stečen krivičnim delom.

Kriminalna policija i tužilaštvo igraju ključnu ulogu u sprovođenju finansijske istrage u praksi. Identifikacija i ulaženje u trag prihodu stečenom krivičnim delom i osiguravanje imovine za konačno oduzimanje predstavlja zahtjevan zadatak koji treba ostvarivati istovremeno sa istragom krivičnog dela kojim je pribavljena imovinska korist. Za to je potrebna intenzivna saradnja specijaliziranih policijskih snaga (i drugih agencija / službi za sprovođenje zakona) i tužioca, što se trenutno ne dešava uvijek.

Nema drugog načina da se stekne neophodno iskustvo nego **vođenjem finansijskih istraga**. Prvi pokušaj pokazaće da ima mnogo problema, nedostataka i otvorenih pitanja, ali će razvoj prakse i stručnog znanja dovesti do jedne nove faze.

LITERATURA

Pravni instrumenti

Savet Evrope

Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom, Strazbur, 8. 11. 1990.

Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom i finansiranju terorizma, Varšava, 16. 5. 2005.

Krivičnopravna konvencija o korupciji, ETS 173, 27. 1. 1999.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, CETS 005, Vijeće Evrope, Rim, 4. 11. 1950. i njeni dodatni protokoli.

Predmet Minelli protiv Švicarske, 25. 3. 1983.

Predmet Salabiaku protiv Francuske, 7. 10. 1988.

Predmet Murray protiv Velike Britanije, 8. 2. 1996.

Predmet Saunders protiv Velike Britanije, 17. 12. 1996.

Predmet Welch protiv Velike Britanije, 9. 2. 1995.

Predmet Phillips protiv Velike Britanije, 5. 7. 2001.

Ujedinjeni narodi

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim supstancama, 19. 12. 1988, Beč.

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 15. 11. 2000, Palermo.

Evropska unija

Okvirna odluka Saveta (2005/212/JHA) od 24. 2. 2005. o trajnom oduzimanju prihoda, sredstava i imovine vezanih za krivična dela, SL L 068 , 15/03/2005.

Okvirna odluka Saveta o primeni principa uzajamnog priznavanja naloga o oduzimanju, 24.2.2005

Okvirna odluka Saveta (2003/577/JHA) od 22. 7. 2003. o izvršenju naloga o zamrzavanju imovine ili dokaza u Evropskoj uniji SL L 196 , 02/08/2003.

Okvirna odluka Saveta (2001/500/JHA) od 26. 6. 2001. o pranju novca, identifikaciji, ulaženju u trag, zamrzavanju, privremenom oduzimanju i oduzimanju sredstava i prihoda stečenog krivičnim delom, SL L 182 , 05/07/2001.

Preporuka Saveta od 25. 4. 2002. o unapređivanju istražnih metoda u borbi protiv organizovanog kriminala vezanog za organizovanu trgovinu drogom: istovremene istrage trgovine drogom kriminalnih organizacija i njihovih finansija/imovine, SL C 114 , 15/05/2002.

Plan aktivnosti Saveta: Sprečavanje i kontrola organizovanog kriminala: Strategija Evropske unije za početak novog milenijuma, SL C 124, 3. 5. 2000.

Zajednička akcija od 3. 12. 1998. koju je usvojilo Vijeće na osnovu člana K.3. Sporazuma o Evropskoj uniji, o pranju novca, identifikaciji, ulaženju u trag, zamrzavanju, privremenom oduzimanju i oduzimanju sredstava i prihoda stečenog krivičnim delom (98/699/JHA), SL L 333, 9. 12. 1998.

Plan aktivnosti Saveta za borbu protiv organizovanog kriminala od 28. 4. 1997, SL L 251, 15. 8. 1997.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku, ZKP-G, Sl. glasnik Republike Slovenije, br. 101/2005, 11. 11. 2005.
Odluka Ustavnog suda Slovenije, U-I-296 od 20. 5. 2004.

Drugi izvori

Pregled zakona i drugih propisa o oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom iz nekoliko država Evrope i SAD, Evropski časopis o kriminalu, krivičnom pravu i krivičnoj pravdi, svezak 5, izdanje 3, 1997.

Privremeno i trajno oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom u državama članicama Evropske unije: šta daje rezultate, šta ne a šta obećava, Ministarstvo pravde Italije i Univerzitet u Palermu, 2001.

Michael Kilchling: Otkrivanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda stečenog korupcijom (i drugim nezakonitim ponašanjem) unutar i izvan krivičnog sudskog sistema, Evropski časopis o kriminalu, krivičnom pravu i krivičnim sudovima, svezak 9, izdanje 4, 2001.

Oduzimanje prihoda stečenog krivičnim delom u Jugoistočnoj Evropi, Projekt Saveta Evrope PACO prihod, završni izvještaj projekta 2001.

Prebacivanje tereta dokazivanja u oduzimanju prihoda stečenog krivičnim delom: pregled Saveta Evrope najboljih standarda, Vijeće Evrope, 2000.

Model zakonodavstva o pranju i oduzimanju i međunarodnoj saradnji vezano za prihod stečen krivičnim delom (1999.), Ujedinjeni narodi,
<http://www.imolin.org/ml99eng.htm>, www.unodc.org/money_laundering.html.

Ocjenjivanje zakona i sistema u zemljama članicama FATF-a koji se odnose na oduzimanje imovine i privremene mere, 21. 7. 1997,
<http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/32/48/34047135.pdf>.

http://www.fatf-gafi.org/pages/0,2987,en_32250379_32235720_1_1_1_1_1,00.html.
http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Combating_economic_crime/Money_laundering/.
<http://www.greco.coe.int/Default.htm>.

REPUBLIKA CRNA GORA

Council of Europe
European Commission

Conseil de l'Europe
Commission européenne

CARDS
POlice

***JACANJE KAPACITETA ZA EFIKASNO PROVOĐENJE FINANSIJSKE
ISTRAGE USMJERENE NA
ODUZIMANJE IMOVINE STEČENE KRIVIČNIM DJELIMA***

**PRIRUČNIK ZA OBUKU IZ OBLASTI
FINANSIJSKIH ISTRAGA**

POSEBNI DIO

Podgorica, 2006.

Sadržaj

Uvod	3
Prvi dio: Pravni osnov.....	4
1.1 postupak za oduzimanje imovinske koristi.....	5
1.2 postupak za oduzimanje imovinske koristi za krivična djela izvršena na organizovan način.....	8
Drugi dio: Poslovi policije i drugih državnih institucija u finansijskim istraga.....	10
2.1 Pojam finansijskih istraga.....	10
2.2 Uslovi u kojima se preduzimaju finansijske istrage.....	10
2.3 Institucije zadužene za sprovođenje finansijskih istraga...10	
2.4 Proces identifikovanja imovine za oduzimanje.....	11
2.5 Institucije preko kojih se vrše provjere određenih oblika imovine u sklopu finansijskih istraga	13
2.6 Faze u sprovođenju finansijskih istraga	18
2.7 Zaključak	23
2.8 Prilozi – prijedlozi policijskih obrazaca o prikupljanju podataka i dokumentacije od drugih državnih organa.....	24
Treći dio: Poslovi Uprave za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.....	33

UVOD

Priručnik za provođenje finansijskih istraga nastao je kao rezultat niza aktivnosti ostvarenih kroz regionalni CARDS POLICE (skraćeno CARPO) projekat i kroz saradnju stručnjaka Savjeta Evrope i stručnjaka koji se bave problematikom finansijskih istraga u nadležnim tijelima u Crnoj Gori.

Priručnik se sastoji od dva dijela: opšteg i posebnog.

Opšti dio priručnika sačinjen je od strane stručnjaka Savjeta Evrope, i sadrži pojam i opšti pregled problematike finansijskih istraga, potrebu provođenja finansijskih istraga, elemente finansijskih istraga, i međunarodne standarde i konvencije koje regulišu ovu problematiku.

Posebni dio priručnika sačinjen je od strane stručnjaka iz nadležnih organa u Crnoj Gori, koji se bave provođenjem finansijskih istraga, i sastoji se od tri dijela:

- Zakonodavnog dijela, koji predstavlja pravni osnov za provođenje finansijskih istraga, sa pregledom bitnih članova zakonodavstva u Crnoj Gori, koji regulišu ovu problematiku. Zakonodavni dio priručnika obradio je Zamjenik Vrhovnog državnog tužioca Sonja Bošković.
- Praktičnog dijela – poslova Uprave policije u provođenju finansijskih istraga, koji opisuje konkretne aktivnosti, metode i tehnike neophodne u cilju utvrđivanja i identifikovanja imovine stečene vršenjem krivičnih djela, radi njenog kasnijeg oduzimanja. Policijski dio priručnika obradio je službenik Uprave policije Dejan Đurović.
- Praktičnog dijela – poslova Uprave za sprječavanje pranja novca u provođenju finansijskih istraga, u slučajevima kada se radi o pranju novca. Praktični dio priručnika sa aspekta pranja novca obradio je Načelnik Odjeljenja u Upravi za sprječavanje pranja novca Vesko Lekić.

Poseban dio priručnika rađen je sa ciljem da se službenicima državnih organa pruži pregled zakonodavnih rješenja i praktičnih iskustva, neophodnih za efikasnije buduće provođenje finansijskih istraga.

Priručnik je tek prvi korak prema praktičnoj obuci i trajnoj implementaciji prakse finansijskih istraga, i kao takav, podložan je budućim promjenama, shodno promjenama u zakonodavstvu koje regulišu ovu problematiku, i usavršavanju praktičnih iskustava na ovom polju.

PRVI DIO: **PRAVNI OSNOV**

U Crnoj Gori je od aprila 2004.godine u primjeni novo krivično zakonodavstvo (Zakonik o krivičnom postupku i Krivični zakonik), a koje je u skladu sa međunarodnim aktima koje je naša zemlja ratifikovala, a time i sa evropskim standardima vezanim za krivičnu materiju.

Kao jedna od važnih novina ističemo krivično pravnu mjeru oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem krivičnog djela.

Pišući tekst ovog priručnika, a obzirom da je njegova sadržina usmjerena ka obuci i praksi učenika u krivičnom postupku koji su dužni utvrditi i oduzeti imovinsku korist, smatramo da je neophodno navesti pravnu regulativu.

Osnov oduzimanja imovinske koristi propisan je članom 112. Krivičnog zakonika RCG:

Osnov oduzimanja imovinske koristi

Član 112

(1) Niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom.

(2) Korist iz stava 1 ovog člana oduzeće se, pod uslovima predviđenim ovim zakonikom i sudskom odlukom kojom je utvrđeno izvršenje krivičnog djela.

U stavu 1 izražen je načelni stav o obaveznoj primjeni ove mjere. Osnovni problem je da se odredi šta se podrazumijeva pod imovinskom koristi, odnosno šta ona obuhvata – kako se utvrđuje njena visina. Treba uzeti da je imovinska korist pribavljena prije svega, kad je učinilac krivičnog djela uvećao svoju (ili tuđu) imovinu, kada je ona obogaćena sa nekim novim predmetom ili novcem. (To se može manifestovati na različite načine: pribavljanjem odredjenih predmeta ili novca, nepokretnosti raznih vidova). Do pribavljanja imovinske koristi može se doći na različite načine izvršenjem različitih krivičnih djela. Načelno opredjeljenje je da imovinska korist predstavlja čistu dobit koja se sastoji u višku imovine učinioca koju je postigao izvršenjem krivičnog djela.

Visina imovinske koristi utvrđuje se prema vrijednosti koju su pribavljeni predmeti imali u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

U stavu dva ovog člana propisano je da se postojanje pribavljene imovinske koristi i njeno oduzimanje mora utvrditi sudskom odlukom, kojom takodje mora biti utvrđeno krivično djelo kojim je ta korist pribavljena.

Mjera je obavezna i mora se izreći kako krivično odgovornom učiniocu tako i krivično neodgovornom učiniocu kome je izrečena neka od mjera bezbjednosti kao i maloljetnom licu.

Postupak za oduzimanje imovinske koristi propisan je članom 538. i 542. Zakonika o krivičnom postupku:

1.1 POSTUPAK ZA ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI

Član 538

(1) Imovinska korist pribavljena izvršenjem krivičnog djela utvrđuje se u krivičnom postupku po službenoj dužnosti.

(2) Sud I drugi organi pred kojima se otkriven krivični postupak dužni su u toku postupka da prikupljaju dokaze I izviđaju okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi.

(3) Ako je oštećeni postavio imovinskopravni zahtjev za povraćaj stvari pribavljenih krivičnim djelom, odnosno za isplatu iznosa koji odgovara vrijednosti stvari, imovinska korist će se utvrđivati samo u onom dijelu koji nije obuhvaćen imovinskopravnim zahtjevom.

Ovaj član govori o obaveznosti svih učesnika u postupku da preduzimaju sve radnje i mjere kako bi se utvrdila i oduzela imovinska korist. Sud u svakom slučaju mora da utvrdi imovinsku korist, njeno oduzimanje može izostati samo ako nije moglo biti dokazano da je učinilac postigao imovinsku korist. Treba naglasiti da se imovinskopravni zahtjev i mjera oduzimanja imovinske koristi u suštini razlikuju. Šteta (imovinska ili neimovinska) potiče iz svakog krivičnog djela, a imovinska korist za učinioca samo iz nekih. Predmet ove mjere i predmet imovinskopravnog zahtjeva se ne poklapaju. Imovinska korist se oduzima u potpunosti ako imovinsko pravni zahtjev nije postavljen, a ako je imovinski zahtjev postavljen, onda u iznosu u kome imovinska korist prelazi postavljeni imovinski zahtjev:

Oduzimanje imovinske koristi

Član 542

(1) Oduzimanje imovinske koristi sud može izreći u presudi kojom se optuženi oglašava krivim, u rješenju o kažnjavanju bez glavnog pretresa, u rješenju o sudskoj opomeni ili u rješenju o primjeni vaspitne mjere, kao i u rješenju kojim se izriče mjera bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi (čl. 69 i 70 Krivičnog zakonika).

(2) U izreci presude ili rješenja sud će navesti koji se predmet, odnosno novčani iznos oduzima.

(3) Ovjereni prepis presude, odnosno rješenja dostavlja se i licu na koje je imovinska korist prenesena ili kome je imovinska korist pribavljena, kao i predstavniku pravnog lica, ako je sud izrekao oduzimanje imovinske koristi od tog lica, odnosno od pravnog lica.

Ovim članom se utvrđuje da se mjera oduzimanja imovinske koristi može izreći samo presudom, rješenjem bez glavnog pretresa, rješenjem o sudskoj opomeni ili rješenjem o primjeni vaspitne mjere kao i rješenjem o mjerama bezbjednosti – mora se utvrditi izvršenje krivičnog djela. Utvrđivanje iznosa imovinske koristi propisano je članom 540. Zakonika o krivičnom postupku:

Iznos imovinske koristi

Član 540

Sud će visinu iznosa imovinske koristi odmjeriti po slobodnoj ocjeni, ako bi njeno utvrđivanje izazvalo nesrazmjerne teškoće ili znatno odugovlačenje postupka.

Dakle, sud mora u presudi da odredi iznos koji oduzima, makar i po slobodnoj procjeni, i tu odluku ne može da ostavi za kasnije ili da je prenese na neki drugi organ.

Uslovi i način oduzimanja imovinske koristi propisan je članom 113. Krivičnog zakonika RCG:

Uslovi i način oduzimanja imovinske koristi

Član 113

(1) Od učinioca će se oduzeti novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koji su pribavljeni krivičnim djelom, a ako oduzimanje nije moguće učinilac će se obavezati da plati novčani iznos koji odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi.

(2) Imovinska korist pribavljena krivičnim djelom oduzeće se i od lica na koja je prenesena bez naknade ili uz naknadu koja očigledno ne odgovara stvarnoj vrijednosti.

(3) Ako je krivičnim djelom pribavljena imovinska korist za drugog ta korist će se oduzeti.

U ovom članu je djelimično unijeto u čemu se sastoji imovinska korist. Predmeti od vrijednosti mogu obuhvatiti različite stvari (automobil, televizor, druge tehničke uređaje, mašine, hartije od vrijednosti, obveznice). Ako u vrijeme kada je mjera izrečena učinilac nije u mogućnosti da vrati imovinsku korist u istom obliku, sud ga obavezuje da plati novčani iznos koji odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi. U slučaju oštećenja predmeta ili umanjenja njihove vrijednosti na drugi način, učinilac se obavezuje da u novčanom iznosu nadoknadi razliku koja bi odgovarala vrijednosti te stvari u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Ako je imovinska korist pribavljena izvršenjem krivičnog djela u saučesništvu, tada sud ovu mjeru izriče svakom učesniku u izvršenju djela i za svakog utvrđuje pojedinačnu visinu pribavljene protivpravne imovinske koristi.

Ukoliko učinilac krivičnog djela prenese, pokloni imovinsku korist na drugo lice, sud ima mogućnost da i od njih oduzme tu imovinu. Ako je ova korist prenesena na drugo lice bez naknade ili uz naknadu koja očigledno ne odgovara stvarnoj vrijednosti, oduzima se po istim pravilima i po istom postupku kao i kada se oduzima od učinioca. U slučaju kada je imovinska korist pribavljena za drugo lice, od njega se uvijek oduzima, čak i ako su za to dali neku nadoknadu.

Članom 213. Zakonika o krivičnom postupku, propisano je preduzimanje radnji od strane policije i tužioca kojima se utvrđuje imovinska korist (uvid u liste nepokretnosti, registar pravnih lica, registar vozila, registar akcija i hartija od vrijednosti i td.)

Kod oduzimanja imovinske koristi veoma je važna potreba izdavanja privremene mjere obezbjedjenja za osiguranje kasnijeg oduzimanja imovinske koristi. Ta mogućnost propisana je članom 541. Zakonika o krivičnom postupku.

Privremene mjere obezbjeđenja

Član 541

Kad dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi sud će, po službenoj dužnosti, po odredbama zakona koje važe za izvršni postupak, odrediti privremene mjere obezbjeđenja. U takvom slučaju primjenjivaće se shodno odredbe člana 216 st. 2 I 3 ovog zakonika.

Član 216

Određivanje privremenih mjera

(1) Na predlog ovlašćenih lica (član 208) mogu se u krivičnom postupku, po odredbama zakona koje važe za izvršni postupak, odrediti privremene mjere obezbjeđenja imovinskopravnog zahtjeva nastalog usljed izvršenja krivičnog djela.

(2) Rješenje iz stava 1 ovog člana donosi u istrazi istražni sudija. Poslije podignute optužnice rješenje donosi, van glavnog pretresa, predsjednik vijeća, a na glavnom pretresu vijeće.

(3) Žalba protiv rješenja vijeća o privremenim mjerama obezbjeđenja nije dozvoljena. U ostalim slučajevima o žalbi rješava vijeće iz člana 24 stav 6 ovog zakonika. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

Privremene mjere obezbjeđenja (osim za krivična djela sa elementima organizovanog kriminala) mogu se predložiti od strane tužioca u fazi istrage a isto se može učiniti u sklopu zahtjeva za sprovođenje istrage.

Ovdje ističemo da Tuzilacka organizacija Crne Gore koristi Priručnik za rad Državnog Tužioca koji sadrži akte iz nadležnosti Državnog Tužioca⁶¹.

U Tuzilackoj organizaciji Crne Gore nema specijalizovanog tužioca koji se bavi finansijskim istragama već to čini obradivac predmeta u kada ocijeni da je neophodno vođenje finansijske istrage. Takođe, u okviru Tuzilacke organizacije razmišlja se o potrebi formiranja specijalnog tuzilackog tima koji bi se bavio finansijskim istragama u okviru svojih nadležnosti.

Treba naglasiti da je konfiskacija imovine stečene kriminalom moguća samo nakon pravosnažnosti osude. U našem institucionalnom sistemu nema specijalizovane ustanove koja se bavi čuvanjem i manipulacijom oduzete imovine, što bi bilo neophodno jer se iz prakse drugih zemalja uočava da je to pozitivno rješenje. Neophodno je stvoriti i razvijati svijest kod svih da se shvati koliki je značaj oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalom, mora se stvoriti sudska praksa.

Poseban problem je kako upravljati zaplijenjenom imovinom.

Tužilačka organizacija Crne Gore je spremna i odlučna da ostvari svoju zakonsku ulogu kada je u pitanju oduzimanje imovinske koristi, ovo prije svega jer postoji puna svijest o tome koliko je važno izvršiocima krivičnog djela oduzeti plodove njihovog kriminalnog djelovanja.

Jasno je takođe da će se praksom sigurno srijetati slučajevi u kojima će biti neophodna Medjunarodna pomoć, jer izvršiocima krivičnih djela mogu imati imovinu i u drugim državama. U tom dijelu bi se primjenjivali Medjunarodni sporazumi i konvencije o pružanju Medjunarodne pomoći.

⁶¹ U Priručniku za rad Državnog Tužioca sadržani su formulari i obrasci koje tužiocima koriste u svom radu

1.2 POSTUPAK ZA ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI ZA KRIVICNA DJELA IZVRSENA NA ORGANIZOVAN NACIN

Za razliku od redovnog postupka za oduzimanje imovinske koristi stecene krivnim djelom, za krivicna djela izvršena na organizovan nacin kojima je stecena određene imovinska korist Zakonik o krivicnom postupku, u Glavi XXX predviđene su posebne mjere za privremeno oduzimanje imovinske koristi u toku prekrivicnog postupka. Glavna karakteristika ovih odredbi jeste da se imovinska korist za koju postoje osnovi sumnje da je stecena izvršenjem krivicnih djela na organizovan nacin kroz mjeru privremenog oduzimanja koju donosi nadležni sud može privremeno oduzeti i prije donosenja rjesenja o pokretanju istrage. Pomenute mjere detaljno su definisane u sljedecim clanovima ZKP-a:

Privremeno oduzimanje predmeta i imovinske koristi

Član 523

(1) Ako postoje osnovi sumnje ili osnovana sumnja da je izvršeno krivično djelo organizovanog kriminala, sud može odrediti mjeru privremenog oduzimanja predmeta i imovinske koristi i van uslova predviđenih u odredbama čl. 81 do 87 i čl. 538 do 545 ovog zakonika.

(2) Ako odredbama ove glave nije drukčije propisano, u postupku privremenog oduzimanja predmeta i imovinske koristi iz stava 1 ovog člana shodno se primjenjuju odredbe Zakona o izvršnom postupku i odgovarajuće odredbe ovog zakonika.

Sadržaj zahtjeva za izricanje mjera i odlučivanje o zahtjevu

Član 524

(1) O mjerama privremenog oduzimanja predmeta i imovinske koristi odlučuje istražni sudija, odnosno vijeće pred kojim se drži glavni pretres. O žalbama protiv rjesenja odlučuje vijeće iz člana 24 stav 6, odnosno viši sud.

(2) Postupak za izricanje mjera iz stava 1 ovog člana pokreće državni tužilac.

(3) Zahtjev državnog tužioca iz stava 2 ovog člana sadrži: kratak opis krivičnog djela i njegov zakonski naziv, opis predmeta ili imovinske koristi ostvarenih krivičnim djelom organizovanog kriminala, podatke o licu koje te predmete ili imovinsku korist posjeduje, razloge za sumnju da su predmeti, odnosno imovinska korist potekli iz krivičnog djela i razloge za vjerovatnoću da će do kraja krivičnog postupka biti znatno otežano ili onemogućeno oduzimanje predmeta ili imovinske koristi koji su stečeni izvršenjem krivičnog djela organizovanog kriminala.

Sadržaj rjesenja i žalba na rješnje

Član 525

(1) U rješnju o izricanju mjere privremenog oduzimanja predmeta ili imovinske koristi sud će označiti vrijednost i vrstu predmeta, odnosno imovinske koristi i vrijeme na koje se oduzimaju.

(2) U rješnju iz stava 1 ovog člana sud može odrediti da se mjera ne odnosi na predmete ili imovinsku korist koje treba izuzeti primjenom pravila o zaštiti savjesnih sticaoca.

(3) Žalba protiv rjesenja iz stava 1 ovog člana ne odlaže izvršenje.

(4) Obrazloženo rješenje iz stava 1 ovog člana sud će dostaviti licu na koje se mjera odnosi, banci ili drugoj organizaciji nadležnoj za platni promet, a po potrebi i drugim licima i državnim organima.

Zakazivanje ročišta i odluke po žalbi

Član 526

(1) Ako bude izjavljena žalba protiv rješenja o izricanju mjere privremenog oduzimanja predmeta ili imovinske koristi, vijeće iz člana 24 stav 6, odnosno vijeće višeg suda zakazaće ročište na koje će pozvati lice na koje se rješenje odnosi, njegovog branioca i državnog tužioca.

(2) Ročište iz stava 1 ovog člana održaće se u roku od 30 dana od dana podnošenja žalbe. Na tom ročištu saslušaće se pozvana lica. Njihov nedolazak ne sprječava održavanje ročišta.

(3) Vijeće će mjeru iz stava 1 ovog člana ukinuti, ako se vjerodostojnim ispravama dokaže zakonitost porijekla predmeta ili imovinske koristi i ako se učini vjerovatnim da predmeti ili imovinska korist ne potiču iz krivičnog djela organizovanog kriminala, niti da su pribavljeni prikrivanjem porijekla i osnova sticanja.

Trajanje mjere

Član 527

(1) Mjera privremenog oduzimanja predmeta i imovinske koristi može trajati najduže do okončanja krivičnog postupka pred prvostepenim sudom.

(2) Ako je mjera iz stava 1 ovog člana određena prije pokretanja krivičnog postupka, ukinuće se ako krivični postupak za krivično djelo organizovanog kriminala ne bude pokrenut u roku od tri mjeseca od dana donošenja rješenja kojim je mjera određena.

(3) Prije isteka rokova iz st. 1 i 2 ovog člana, mjera se može ukinuti po službenoj dužnosti suda ili na zahtjev državnog tužioca ili zainteresovanog lica, ako se pokaže da nije potrebna ili opravdana s obzirom na težinu krivičnog djela, imovinske prilike lica na koje se odnosi ili prilike lica koje je po zakonu ono dužno da izdržava i okolnosti slučaja koje pokazuju da oduzimanje predmeta ili imovinske koristi neće biti onemogućeno ili znatno otežano do završetka krivičnog postupka.

Nadležnost za izvršenje mjere

Član 528

(1) Mjeru privremenog oduzimanja predmeta ili imovinske koristi izvršava sud nadležan za sprovođenje izvršenja po Zakonu o izvršnom postupku.

(2) Za sporove koji nastanu povodom izvršenja nadležan je sud iz stava 1 ovog člana.

(3) Danom otvaranja stečajnog postupka prema licu kod koga se nalaze predmeti ili imovinska korist koji su privremeno oduzeti stiče se pravo na podnošenje izlučne tužbe u pogledu tih predmeta i imovinske koristi kao dospjelim iznosima.

Sticanje prava na upravljanje

Član 529

Imovinom i sredstvima koji su privremeno oduzeti upravlja nadležni državni organ u Republici dok mjera traje, u skladu sa posebnim propisima.

DRUGI DIO:
**POSLOVI POLICIJE I DRUGIH DRŽAVNIH INSTITUCIJA U
FINANSIJSKIM ISTRAGAMA**

2.1 POJAM FINANSIJSKIH ISTRAGA

Pod finansijskim istragama podrazumijevaju se aktivnosti sprovedene u cilju identifikovanja imovine stečene vršenjem krivičnih djela.

Finansijske istrage se sprovode paralelno sa kriminalističkim istragama, i imaju za cilj:

- Identifikovanje i pronalaženje predmeta krivičnog djela (u slučajevima kada predmet krivičnog djela ima svoju realnu vrijednost, i predstavlja imovinsku korist stečenu vršenjem samog krivičnog djela)
- Identifikovanje imovine stečene krivičnim djelima (imovina do koje se došlo vršenjem krivičnih djela, koja može biti materijalizovana kroz novac i novčane substitute, kroz hartije od vrijednosti, pokretnu i nepokretnu imovinu, dragocjenosti, i sl.)
- Identifikovanje legalne imovine (imovine stečene legalnim poslovima, izražene kroz novac i novčane substitute, hartije od vrijednosti, pokretnu i nepokretnu imovinu, dragocjenosti, i sl.), radi njenog eventualnog oduzimanja, kao mjere bezbjednosti, u slučajevima kada se imovina stečena krivičnim djelom ne može identifikovati.

2.2 USLOVI U KOJIMA SE PREDUZIMAJU FINANSIJSKE ISTRAGE

Finansijske istrage se sprovode u svim slučajevima kada se vrše kriminalističke istrage:

- krivičnih djela koje generišu imovinsku korist.
- krivičnih djela organizovanog kriminala.
- krivičnih djela privrednog kriminala
- krivičnih djela pranja novca

2.3 INSTITUCIJE ZADUŽENE ZA SPROVOĐENJE FINANSIJSKIH ISTRAGA

Kao što je rečeno, proces finansijskih istraga ima za cilj identifikovanje nezakonito stečene imovine sa ciljem njenog oduzimanja.

Finansijske istrage se sprovode paralelno sa kriminalističkim istragama, u toku prikupljanja dokaza o krivičnom djelu i počiniocima krivičnog djela. U toj fazi, koristeći iste istražne metode i tehnike, finansijske istrage imaju za cilj identifikovanje imovine koja proizilazi iz krivičnog djela, i identifikovanje lica koji tu imovinu koriste, ili polažu prava vlasništva nad njom.

Prema tome, za sprovođenje ovih aktivnosti, finansijske istrage se sprovode u fazi prekrivičnog postupka, u sklopu ispitivanja osnova sumnje da je krivično djelo počinjeno.

U ovoj fazi, finansijske istrage sprovodi policija i tužilaštvo.

Zbog hitnosti i tajnosti u postupku sprovođenja finansijskih istraga, neophodna je direktna i efikasna saradnja između policije i tužilaštva.

Uloga policije je u primjeni svih raspoloživih metoda, tehnika i instrumenata, radi identifikovanja imovine stečene kriminalnim aktivnostima. U ovoj fazi, zadatak tužilaštva je koordiniranje ovim aktivnostima, i obezbjeđenje adekvatnih, zakonom predviđenih inicijativa, predloga, zahtjeva i naredbi, na osnovu kojih se aktivnosti policije mogu nesmetano i zakonski sprovesti.

Uloga suda je u izdavanju adekvatnih naredbi, i privremenih mjera, kako bi se obezbijedili neophodni dokazi koji ukazuju na porijeklo i vlasnika imovine. Tu se prije svega misli na izdavanje naredbi za pretres stana i računara, za uvid u račune fizičkih i pravnih lica otvorenih kod poslovnih banaka, za primjenu mjera tajnog nadzora, izdavanje mjera privremenog oduzimanja imovine, i sl.

Kako je u postupku finansijskih istraga, cilj utvrditi imovinu stečenu na nedozvoljen način, jasno je da u ovom procesu aktivnu ulogu moraju imati sve državne institucije koje vode evidenciju o različitim oblicima imovine. Tu su prije svega bitne:

- Poreska uprava,
- Uprava za sprječavanje pranja novca,
- Uprava za nekretnine,
- Centralna depozitarna agencija,
- Privredni sud,
- Uprava carina,
- Upravni poslovi MUP-a,
- Lučka kapetanija
- Opštinski organi

Saradnja između Policije i Tužilaštva sa jedne strane, i navedenih institucija sa druge strane, sprovodi se shodno odredbama Zakonika o krivičnom postupku, i međusobno sklopljenim sporazumima o saradnji.

2.4 PROCES IDENTIFIKOVANJA IMOVINE ZA ODUZIMANJE

Cilj sprovođenja finansijskih istraga je identifikovanje i pronalaženje svih pojava oblika imovinske koristi stečene vršenjem krivičnih djela, ili koja vodi porijeklo od imovine stečene vršenjem krivičnih djela. U tom pravcu, finansijske istrage se ne sprovode radi utvrđivanja iznosa materijalne koristi iskazane samo kroz novac, već i kroz druge pojavne oblike materijalne koristi koja je kao takva stečena krivičnim djelom. Prema tome, pojava oblici materijalne koristi mogu biti:

- Novac, novčani supstituti (gotovi novac, novac na računu, mjenice, čekovi,...)
- Hartije od vrijednosti (akcije, obveznice,...)
- Dragocjenosti (nakit, umjetnine...)
- Pravna lica (preduzeća sa svojim kapitalom)
- Pokretna imovina (vozila, plovila, avioni,...)
- Nepokretna imovina (sve vrste nekretnina)

2.4.1. Proces identifikovanja pojavnih oblika imovine vrši se kroz dvije faze:

A **Kroz fazu operativnog rada.** U ovoj fazi policija u toku prekrivičnog postupka vrši identifikaciju imovine stečenih kriminalom, kao i identifikaciju lica imaoaca ovih imovinskih oblika. U određenom broju slučajeva, imaoци su ujedno i počinioci krivičnih djela, dok u većem broju slučajeva, imaoци su treća lica (rođaci, prijatelji, poslovni partneri, saizvršioци krivičnih djela, itd.). Da bi ova imovina mogla biti predmet oduzimanja, moraju se izvršiti provjere i pribaviti dokazi koji će dovesti u direktnu vezu identifikovanu imovinu, i počinioca krivičnog djela iz kojeg je imovina potekla, ili dovesti u vezu treće lica imaoца imovine za koju je utvrđeno da potiče iz kriminala, i lica počinioca krivičnog djela koje mu je tu imovinu prenijelo (sa ili bez naknade). U tu svrhu koriste se:

- **podaci iz policijskih evidencija.** Ovi podaci se odnose na identifikacione i druge podatke za lica koja su predmet finansijskih istraga, kao i o vlasništvima nekretnina, pokretne imovine, pravnih lica, i dr. To su podaci sa kojima policija raspolaže, i do kojih je došla tokom vođenja prethodnih kriminalističkih i finansijskih istraga, kao i identifikacioni podaci iz baza građana.
- **podaci iz operativnog rada.** Ovi podaci se odnose na operativna saznanja vezana za vrijednost i vrstu imovine koju su određena lica stekla činjenjem krivičnih djela, kao i krug ljudi-trećih lica na koja je ta imovina prenesena sa ili bez nadoknade.
- **podaci iz primjena istražnih policijskih mjera i radnji.** Ovo su podaci do kojih se došlo primjenom istražnih mjera i radnji, u sklopu sprovođenja kriminalističkih istraga. Tu svakako spadaju podaci, dokumentacija, novac i dragocjenosti, pronađeni pretresom stambenog prostora u kojem živi počinitelj krivičnog djela, kontrolom poslovanja njegovog preduzeća, tokom razgovora sa osumnjičenim, razgovorom sa građanima u sklopu prikupljanja obavještenja po predmetu, i sl.
- **podaci iz primjena specijalnih istražnih mjera i radnji.** Ovo su podaci do kojih se dođe primjenom specijalnih istražnih mjera i radnji, u postupku dokazivanja teških krivičnih djela, ili krivičnih djela iz oblasti organizovanog kriminala. Na ovaj način se može doći do podataka vezanih za transfere novca, tajne bankarske račune, mjesta gdje se čuva gotovina, dragocjenosti, i druga pokretna imovina, prenos imovine na treća lica, i sl.
- **podaci dobijeni operativnim putem od drugih državnih institucija.** Ovo su podaci dobijeni od drugih državnih institucija, a koji mogu ukazivati na identifikovanje imovine stečene kriminalom, kao i na identifikovanje trećih lica na koja je ta imovina prenešena.
- **operativni podaci dobijeni od inostranih policijskih službi.** Ovo su operativni podaci dobijeni od inostranih policijskih službi, proslijeđeni sa ciljem vođenja kriminalističkih istraga, a koji mogu biti iskorišteni za identifikovanje i utvrđivanje imovine nastale vršenjem krivičnih djela.

B **Kroz fazu provjera preko drugih institucija.** U ovoj fazi policija u saradnji sa tužilaštvom i sudom vrši direktne provjere imovine, u registrima imovine nadležnih državnih organa u zemlji i u inostranstvu.

2.5 INSTITUCIJE PREKO KOJIH SE VRŠE PROVJERE ODREĐENIH OBLIKA IMOVINE U SKLOPU FINANSIJSKIH ISTRAGA

U sklopu aktivnosti policije u sprovođenju finansijskih istraga, zavisno od oblika imovine, ostvaruje se neposredna i direktna saradnja sa državnim i međunarodnim institucijama. To su prije svega:

1. Uprava za sprječavanje pranja novca

Uprava za sprječavanje pranja novca, shodno svojim zakonom dodijeljenim ovlaštenjima, može ostvariti uvid u sve novčane transakcije kod poslovnih banaka na teritoriji Crne Gore, a posredstvom mreže saradnje sa institucijama te vrste (službama za prevenciju pranja novca) u inostranstvu, ove podatke može dobiti i od inostranih banaka.

Na osnovu dosadašnje prakse, evidentno je da je u Crnoj Gori novac najčešći pojavni oblik imovinske koristi stečene vršenjem krivičnog djela. Shodno tome, tokom finansijskih istraga, vrlo je bitno utvrditi da li je taj novac položen na račune kod poslovnih banaka, ili se pak čuva u nepromijenjenom pojavnom obliku.

Prema tome, u cilju identifikovanja novca i novčanih sredstava, položenih depozita, i zakupljenih sefova u kojima se mogu čuvati dragocjenosti stečene vršenjem krivičnih djela, policija ostvaruje direktnu i neposrednu saradnju sa Upravom za sprječavanje pranja novca. S obzirom na zakonsku regulativu (Zakonik o krivičnom postupku), koja ograničava ovlaštenja policije u pogledu direktnog pribavljanja podataka od poslovnih banaka, vezanih za račune, sefove i depozite interesantnih lica, policija navedene podatke pribavlja preko Uprave za sprječavanje pranja novca, pri čemu se vodi računa da se u međusobnoj komunikaciji sačuva tajnost podataka, i da se obezbijedi maksimalna efikasnost u pribavljanju podataka i dokumentacije. Jedini ograničavajući faktor u uspostavljanju ove vrste saradnje je da u policijskim finansijskim istragama postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca.

U situacijama kada ovaj uslov nije zadovoljen, podaci od bankarskih institucija se pribavljaju posredstvom Specijalnog tužioca za suzbijanje organizovanog kriminala (kada se radi o istragama krivičnih djela organizovanog kriminala), ili posredstvom nadležnog suda (kada se radi o krivičnim djelima za koja je zapriječena kazna minimum deset godina zatvora).

Putem navedena dva načina pribavljaju se sledeći podaci i dokumentacija:

- o otvaranju računa fizičkih lica (koji su predmet istrage) i promet preko tih računa (uplate-isplate gotovine, transferi novca preko računa, kao i identifikacija računa i lica kojima je novac transferisan, trenutno stanje na računima);
- o otvaranju računa pravnih lica, u kojima su počinioci krivičnih djela koji su predmet finansijskih istraga, ujedno i dogovorna lica (uplate-isplate gotovine, transferi novca, trenutno stanje na računima itd)
- o depozitima fizičkih lica (koji su predmet istrage) kod poslovnih banaka (iznos depozita)
- o zakupljenim sefovima fizičkih i pravnih lica (koji su predmet istrage) kod poslovnih banaka (identifikacija sefova, vrijednost imovine položene u sefovima)
- o bankarskim računima, depozitima, sefovima, hartijama od vrijednosti, vlasništvu nad pravnim licima, pokretnoj i nepokretnoj imovini u inostranstvu

Na ovaj način se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za vrijednost novčanih sredstava, način sticanja, priliva i odliva novčanih sredstava, prenos tih sredstava u korist računa trećih lica, trenutno stanje novčanih sredstava, itd.

2. Poreska uprava

Poreska uprava, kao državni organ, posjeduje registar svih lica čiji je prihod ostvaren po bilo kom osnovu, predmet oporezivanja. Shodno tome, preko Poreske uprave, policija može pribaviti niz značajnih podataka u smislu identifikovanja svih prihoda lica za koja se sprovode finansijske istrage. Tako, u sklopu finansijskih istraga, policija od ove Uprave pribavlja podatke vezane za sledeće poreske obaveze:

- **Poreske obaveze vezane za dohodak fizičkih lica.** Na ovaj način se pribavljaju podaci i dokumentacija o godišnjim prihodima interesantnih fizičkih lica, koji su po zakonu o PDV-u predmet oporezivanja. Tu spadaju iznosi zarada po osnovu zaposlenja, kao i svi drugi prihodi koje fizička lica stiču tokom godine.
- **Poreske obaveze na dohodak stečen po osnovu preduzetničke – samostalne djelatnosti.** Na ovaj način se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za ostvarene prihode po osnovu poslovne aktivnosti lica koja imaju svojstvo preduzetnika.
- **Poreske obaveze vezane za promet nekretnina.** Na ovaj način se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za promet nepokretnosti. Podaci i dokumentacija vezani za posjedovanje nepokretnosti dobijaju se od opštinskih sekretarijata za nekretnine.
- **Poreske obaveze na dohotke stečene na drugi način.** Na ovaj način se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za prihod od posjedovanja hartija od vrijednosti (dividenda), i sl.
- **Poreske obaveze vezane za poslovanje pravnih lica.** Na ovaj način se pribavljaju podaci vezani za strukturu i vrijednost kapitala pravnog lica, kao i iznos prijavljene ostvarene godišnje dobiti iz poslovanja, koja je predmet oporezivanja.

Na ovaj način se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za imovinu (pokretnu i nepokretnu) koju određena lica posjeduju, vrijednost te imovine, i vrijednost obaveza po osnovu oporezivanja. Takođe se dobijaju i podaci vezani za promet imovine, čime se prati vrijednost imovinske koristi, promjena oblika imovinske koristi, i vrijednost prihoda stečenih prodajom imovine.

3. Uprava za nekretnine

Uprava za nekretnine je Vladin organ koji vodi registar nepokretne imovine za čitavu teritoriju Crne Gore. U tom registru se evidentiraju svi vlasnici nepokretnosti, kao i sve promjene vlasništva nad nepokretnostima, datum sticanja, odnosno otuđenja, kao i eventualna opterećenja i zabrane. U ovom registru se takođe vode i tačne lokacije nepokretnosti, kao i njihova površina, odnosno gabariti (ukoliko se radi o stambenim objektima). Prema tome, u cilju identifikovanja nepokretnosti u vlasništvu lica za koja se sprovode finansijske istrage, od Uprave za nekretnine se pribavljaju podaci i dokumentacija o vlasništvu nad nekretninama, vrijednosti nekretnina, datumu i načinu sticanja tih nekretnina, kao i datumu i načinu njihovog otuđenja. Na ovaj način se dobijaju podaci o genezi vlasničkih promjena nad konkretnom nekretninom, čime se identifikuju lica od kojih je kupljena, ili kojima je prodana predmetna nekretnina. Bitno je imati na umu da je cilj ovih provjera utvrđivanje nepokretne imovine koja proističe iz konkretnog krivičnog djela. Ukoliko to nije moguće, ide se na

identifikovanje nepokrtenosti koje nemaju legalno utvrđeno porijeklo, a zatim i na utvrđivanje legalno stečenih nepokretnosti, u slučaju da nije moguće identifikovati nepokretnosti stečene vršenjem krivičnog djela.

4. Centralna depozitarna agencija

Centralna depozitarna agencija bavi se vođenjem registra vlasništva nad hartijama od vrijednosti na teritoriji Crne Gore. U okviru tog registra vode se podaci o licima koja su vlasnici hartija od vrijednosti, datumu i načinu sticanja tih hartija, vrijednosti hartija od vrijednosti (nominalnoj vrijednosti, kao i vrijednosti u momentu trgovine – kupovine na berzi), berzi na kojoj su hartije od vrijednosti kupljene, brokerskoj kući posredstvom koje je izvršena kupovina, njihovoj daljoj prodaji, i sl.

Prema tome, u cilju identifikovanja hartija od vrijednosti koje su u vlasništvu lica za koja se sprovode finansijske istrage, od Centralne depozitarne agencije se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za vlasništvo nad hartijama od vrijednosti, načinu, datumu sticanja tih hartija od vrijednosti, berzi i brokerskoj kući posredstvom kojih je izvršena kupovina, kao i cijeni hartija od vrijednosti po kojoj su plaćene u momentu kupovine, i njihovoj trenutnoj vrijednosti na berzi. Na ovaj način se može identifikovati vrijednost imovine koja je upotrijebljena za kupovinu hartija od vrijednosti, bez obzira na njihovu trenutnu tržišnu vrijednost.

5. Privredni sud

Privredni sud je organ koji između ostalog, vodi registar pravnih lica na teritoriji Crne Gore. U okviru tog registra vode se identifikacioni podaci pravnog lica (naziv pravnog lica, matični broj, sjedište, vrsta djelatnosti kojom se pravno lice bavi, i sl.), kao i identifikacioni podaci fizičkih lica koja se pojavljuju kao osnivači, odgovorna i ovlašćena lica (vlasnik, direktor, zastupnik, i sl.). Sva pravna lica, momentom osnivanja – registracije u Privrednom sudu, imaju iskazanu imovinu neophodnu za početak poslovanja - takozvani osnivački ulog. Prema tome, za vođenje finansijskih istraga, vrlo je bitno prikupiti podatke da li lica koja su predmet finansijskih istraga, imaju registrovana pravna lica (preduzeća) na svoje ime. U tom pravcu, u cilju identifikovanja vlasništva nad pravnim licima, gdje su lica za koja se sprovode finansijske istrage, osnivači ili odgovorna lica, od Privrednog suda se pribavljaju podaci i dokumentacija vezani za osnivanje i upravljanje pravnim licima (datum i način osnivanja), period postojanja pravnih lica, podaci o ostalim odgovornim licima i osnivačima, vrijednosti osnivačkog kapitala. Ovim se utvrđuje iznos novca utrošenog za osnivanje preduzeća i za početni kapital. Ovi podaci su takođe neophodni za dalje provjere koje se u okviru finansijskih istraga sprovode u samom preduzeću, u postupku kontrole poslovanja preduzeća, koja se sprovodi radi utvrđivanja kapitala preduzeća, te datuma i načina sticanja tog kapitala. Ukoliko se radi o off-shore kompaniji, provjere vezane za ove podatke vrše se preko Ministarstva finansija, koje je jedino zaduženo da vodi registar off-shore kompanija u Crnoj Gori.

6. Uprava carina

Uprava carina Crne Gore je Vladin organ, koji je zadužen za sprovođenje carinskog (uvoznog, izvoznog, tranzitnog) postupka na teritoriji čitave republike. Prema tome, ovaj organ vodi jedinstvenu evidenciju o svim pravnim i fizičkim licima koja se javljaju u postupku uvoza, izvoza, ili tranzita robe preko teritorije Crne Gore. Prema tome, od Uprave

carina se mogu dobiti podaci da li je i kada pravno ili fizičko lice koje je predmet finansijskih istraga uvezilo robu, te da li u momentu provjera ima robu koja se nalazi pod carinskim nadzorom, ili je nad njom u toku postupak carinjenja. Ovi podaci su bitni iz razloga što je provjerom poslovanja određenog preduzeća moguće da se dio imovine (koja je predmet finansijskih istraga) nalazi u robi koja je (bila, ili je) u postupku carinjenja, a da to nije prikazano kroz knjigovodstvo preduzeća.

Prema tome, u cilju identifikovanja vlasništva nad robom koja je predmet carinskog postupka, od Uprave carina se pribavljaju trenutni podaci vezani za vrijednost i vlasništvo nad robom koja je u postupku carinjenja (uvoznog ili izvoznog), ili koja je uskladištena u slobodnoj carinskoj zoni, ili pod carinskim nadzorom, a pripada pravnom licu čiji je osnivač ili odgovorno lice – lice za koje se sprovodi postupak finansijskih istraga. Na ovaj način se takođe pribavljaju podaci o vrijednosti roba koje su bile predmet prethodnih carinskih postupaka, što može biti korisno za identifikovanja tokova imovine stečene vršenjem krivičnim djelima. Takođe se ovim putem pribavljaju podaci od koga je roba nabavljena, te kome je dalje prodana u inostranstvu, novčani iznos za koji je roba nabavljena, i novčani iznos za koji je dalje prodana.

Od Uprave carina se takođe mogu dobiti podaci da li je u interesantnom periodu, lice koje je predmet finansijskih istraga, vršilo preko graničnog prelaza iznošenje ili unošenje u Crnu Goru gotovog novca ili dragocjenosti.

7. Uprava za upravne poslove MUP-a RCG

Uprava za upravne poslove Ministarstva unutrašnjih poslova je organ ovog ministarstva, koji se između ostalog bavi vođenjem kompletne evidencije koja se tiče registracije, vlasništva i prometa motornih vozila. Znači, u sklopu ove baze mogu se naći jedinstveni identifikacioni podaci vozila (registracione oznake, broj šasije, broj motora, karakteristike vozila, i sl.), vrijednost, datum i način sticanja vozila, kao i vrijednost, datum i način njegovog otuđenja (uvozno-izvozna carinska dokumentacija, faktura, kupoprodajni ugovori, i sl.). Prema tome, u cilju identifikovanja vlasništva nad vozilima, od nadležne uprave u okviru MUP-a RCG se pribavljaju svi raspoloživi podaci i dokumentacija o vlasništvu nad vozilima lica za koja se sprovode finansijske istrage. U tom pravcu se pribavljaju podaci o vrsti i vrijednosti vozila, datumu i načinu sticanja, datumu i načinu otuđenja, kao i genezi promjena vlasništva nad predmetnim vozilom.

8. Lučka kapetanija

U Crnoj Gori se takođe vodi evidencija o vlasništvu nad plovilima koja mogu ploviti crnogorskim teritorijalnim vodama. Ove evidencije se vode u Lučkim kapetanijama i sastoje se od kompletne evidencije, kako za plovila (registarske oznake i karakteristike plovila), tako i za lica vlasnike tih plovila, sa podacima o datumu i načinu sticanja, kao i vrijednosti plovila. Prema tome, u cilju identifikovanja vlasništva nad plovilima, od nadležne Lučke kapetanije se pribavljaju podaci i dokumentacija o vlasništvu nad plovilima lica za koja se sprovode finansijske istrage. U tom pravcu se pribavljaju podaci o vrsti i vrijednosti plovila, datumu i načinu sticanja, kao i genezi promjena vlasništva nad predmetnim plovilima.

9. Opštinski organi

Od 2002. godine, registar poreskih obveznika po osnovu posjedovanja nepokretnosti vodi se kod opštinskih porekih organa. Dakle, ovi organi takođe posjeduju sve raspoložive podatke o

nekretninama, i vlasništvu nad njima, te datumu i načinu sticanja nekretnina, kao i trenutnoj vrijednosti nekretnina (poreskoj osnovici), u momentu provjere.

Prema tome, podaci od opštinskih sekretarijata, nadležnih za vođenje evidencija o nepokretnostima, su veoma bitni iz razloga što se na ovaj način, osim podataka koji se mogu dobiti preko Uprave za nekretnine, mogu dobiti i podaci o trenutnoj procijenjenoj vrijednosti nekretnine koja je predmet provjere. Ovi podaci su vrlo značajni u onim slučajevima kada je nemoguće identifikovati nelegalno stečenu imovinu, i kada se pristupa identifikaciji (radi donošenja zaštitne mjere privremenog oduzimanja) legalne imovine u onoj vrijednosti u kojoj je utvrđena imovinska korist stečena vršenjem krivičnog djela. U dosta slučajeva, vrijednost nekretnine (i imovine uopšte) nije realno prikazana u dokumentima koji predstavljaju porijeklo i način njenog sticanja (kupoprodajni ugovori, fakture, i sl.), posebno kada se radi o kupoprodaji nekretnina (u tim kupoprodajnim ugovorima se vrlo često nerealno stavlja niža cijena nekretnine, kako bi se na ovaj način platio manji iznos poreza po osnovu prometa nekretnina). Međutim, uvidom u opštinske registre nepokretnosti, može se realno (prilžno tržišnoj vrijednosti) odrediti vrijednost nekretnine koja će biti predmet privremenog oduzimanja.

10. Interpol i međunarodna policijska saradnja

U cilju identifikovanja svih oblika imovine u inostranstvu lica za koja se paralelno vode kriminalističke i finansijske istrage u sklopu prekrivičnog postupka, putem Interpol-a (ili bilateralne međunarodne saradnje sa policijskim službama drugih država) se vrše provjere vezane za posjedovanje imovine u inostranstvu. Ove provjere se vrše uglavnom u slučajevima kada postoje osnovi sumnje da je imovinska korist stečena vršenjem krivičnih djela, upotrijebljena za ubacivanje u legalne tokove, tj. kada postoje osnovi sumnje da je izvršeno pranje novca. U planu je iniciranje proširenja međunarodne policijske saradnje i za potrebe finansijskih istraga.

Iz svega navedenog, jasno je da se uvid u evidencije pomenutih državnih i međunarodnih organa i institucija, kao i prikupljanje podataka o konkretnoj imovini koja je u vlasništvu lica za koja se sprovode finansijske istrage, vrši sa ciljem identifikovanja konkretne imovine koja je nastala iz konkretnog krivičnog djela. Međutim, kao što je već rečeno, dosadašnja praksa u sprovođenju kriminalističkih i finansijskih istraga je pokazala da je u Crnoj Gori dominantni oblik u kojem počinioci krivičnih djela stiču imovinsku korist – novac. Samim tim, jedini način da se u postupku finansijskih istraga otkrije konkretna imovinska korist iz konkretnog krivičnog djela, je da se imovinska korist (novac) identifikuje, locira i oduzme u momentu činjenja krivičnog djela, tj. u momentu njenog sticanja.

U slučajevima kada se krivično djelo otkrije nakon što je počinjeno (kada je imovinska korist, opredmećena u novcu, već stečena), zbog karakteristika novca kao univerzalnog sredstva plaćanja, nemoguće je precizno utvrditi da li je identifikovani i pronađeni novac, upravo taj novac koji je nastao kao imovinska korist konkretnog krivičnog djela koje je predmet finansijske i kriminalističke istrage.

Zato se u postupku sprovođenja finansijskih istraga mnogo češće primjenjuje indirektni metod utvrđivanja imovinske koristi stečene vršenjem krivičnih djela, koji se sastoji u identifikovanju nelegalno stečene imovine (u bilo kom pojavnom obliku), tj. imovine koja nema legalno porijeklo, i nakon toga, upoređivanje vrijednosti te imovine, i datuma njenog sticanja, sa utvrđenom vrijednošću imovinske koristi stečene konkretnim krivičnim djelom, i datumom vršenja krivičnog djela. Ukoliko vrijednost identifikovane imovine bez utvrđenog legalnog porijekla odgovara vrijednosti protivpravno stečene imovinske koristi, i ukoliko

datum nastanka te imovine odgovara datumu kada je krivično djelo počinjeno (imovina je nastala u istom periodu, ili nakon što je krivično djelo počinjeno), onda se pretpostavlja da je ta imovina nastala iz konkretnog krivičnog djela koje je predmet finansijskih istraga.

Međutim, ukoliko se u postupku finansijskih istraga ne identifikuje imovina koja nema legalno porijeklo, onda se vrši identifikacija legalno stečene imovine, koja će u tom slučaju biti garancija da će počinitelj (nakon pravosnažne osuđujuće sudske presude), shodno zakonskim odredbama, platiti novčani iznos imovinske koristi stečene krivičnim djelom.

Ukoliko se u toku sprovođenja zajedničkih kriminalističkih i finansijskih istraga ne identifikuje imovina koja je nedvosmisleno produkt počinjenog krivičnog djela, onda se u daljem postupku finansijskih istraga identifikuje i provjerava cjelokupna imovina lica – počinioca krivičnog djela, a nakon cjelokupno prikupljenih podataka, vrši se analiza imovine, i provjera njenog legalnog porijekla.

2.6 FAZE U SPROVOĐENJU FINANSIJSKIH ISTRAGA

Finansijske istrage sprovode se u više faza:

I FAZA – U sklopu kriminalističke istrage, paralelno se sprovode finansijske istrage, a rezultati primijenjenih mjera i radnji kriminalističke istrage, koriste se radi identifikovanja konkretne imovinske koristi iz konkretnog krivičnog djela.

Navodimo primjer kako se u sklopu kriminalističkih istražnih mjera i radnji (konvencionalnih i specijalnih), može doći do pronalaženja imovinske koristi, ili do pronalaženja veze imovinske koristi sa licima koja su predmet finansijskih istraga:

- U sklopu pretresa prostorija (stambenih ili poslovnih) može se pronaći:
 - novac ili dragocjenosti, koji po svojoj vrijednosti odgovaraju imovinskoj koristi stečenoj krivičnim djelom koje se istražuje
 - bilješke sa imenima lica kojima je dat novac, dragocjenosti ili imovina
 - brojevi računa, i imena lica na čija imena je izvršena uplata novca
 - kreditne kartice (Master, Visa, itd.)
 - potvrde o vlasništvu nad hartijama od vrijednosti, nekretninama, pokretnoj imovini, itd.
- U sklopu specijalnih istražnih mjera i radnji (mjera tajnog nadzora) može se doći do sledećih podataka:
 - transkripata razgovora u kojima počinitelj krivičnog djela navodi mjesto ili lice kome je predao imovinsku korist na čuvanje, ime banke i računa na koji je uplatio novac, ili sefa gdje je novac ili druga imovina stavljena na čuvanje
 - Fotografije ili tajni video i audio snimci na kojima se vidi način primopredaje predmetne imovine, kao i lice kome se ta imovina predaje
- U toku informativnog razgovora (saslušanja osumnjičenog, ili prikupljanja obavještenja od građana), može se doći do podataka:
 - kako je i u kom obliku imovinska korist stečena
 - gdje se i u kom obliku čuva (da li kao novac, nekrtenina, pokretna imovina, i sl.)
 - kome je predata na čuvanje, itd.

II FAZA – U cilju utvrđivanja da li je lice, koje je predmet finansijskih istraga, ujedno i osnivač i/ili odgovorno lice u nekom preduzeću, vrše se provjere preko Privrednog suda.

III FAZA – Radi sveobuhvatnog identifikovanja imovine stečene vršenjem krivičnog djela, vrše se dalje provjere preko nadležnih državnih organa koji vode evidenciju o vlasništvu nad pojedinim oblicima imovine, i to:

- ✓ Preko Uprave za sprječavanje pranja novca
- ✓ Preko Poreske uprave
- ✓ Preko Uprave za nekretnine
- ✓ Preko Centralne depozitarne agencije
- ✓ Preko Uprave za upravne poslove MUP-a RCG
- ✓ Preko Lučke kapetanije
- ✓ Preko Uprave carina
- ✓ Preko Opštinskih sekretarijata

Na ovaj način se vrši prikupljanje svih raspoloživih podataka o kompletnoj imovini lica za koje se vrše finansijske istrage. Ostaje da se provjeri imovina koju posjeduju pravna lica (preduzeća) čiji su vlasnici ili odgovorna lica – lica koja su predmet finansijskih istraga. Ove provjere se vrše u sledećoj fazi, na osnovu podataka dobijenih od Privrednog suda.

Bitno je napomenuti, da se postupci finansijskih istraga u sve tri navedene faze moraju sprovesti u maksimalnoj konspirativnosti, i po hitnom postupku. Ovo iz razloga da se izbjegne mogućnost da lice koje je predmet finansijskih istraga, sazna da je njegova imovina, koja je stečena vršenjem krivičnog djela, identifikovana, kako bi se preduhitnila mogućnost da tu imovinu alocira, ili joj promijeni oblik i vlasnika, a sve u cilju izbjegavanja njenog oduzimanja. Zato je sa navedenim institucijama, od kojih se dobijaju podaci o imovini, postignut usmeni sporazum da se po zahtjevima policije za provjeru imovine, postupa hitno i konspirativno. Iz tog razloga, sva službena policijska akta koja se u ovu svrhu prosljeđuju, nose oznaku «Strogo povjerljivo», i «Hitno». U planu je da se ova saradnja između policije i državnih institucija, po pitanju sprovođenja finansijskih istraga, uredi kroz pisane sporazume o saradnji.

IV FAZA – U ovoj fazi vrše se provjere imovine koju predmetno preduzeće posjeduje. Ove provjere vrše se u knjigovodstvu preduzeća. U sklopu kontrole knjigovodstva preduzeća, vrši se kontrola bilansa stanja preduzeća, tj. njegove pasive – kapitala, vrijednosti i strukture kapitala, kao i datumu i načinu sticanja kapitala. Na ovaj način dolazi se do podataka o vrijednosti kapitala, kako je i kada kapital stečen (u cilju provjera da li je imovina stečena vršenjem krivičnog djela, unijeta u kapital preduzeća). Takođe se vrši provjera bilansa uspjeha preduzeća, kako bi se utvrdio nivo dobiti iz legalnog poslovanja preduzeća, te način raspodjele te dobiti.

Kroz ovu fazu se vrše provjere i iznosa ličnih primanja za lica koja su predmet finansijskih istraga. Ovi podaci su bitni u cilju identifikacije svih legalnih prihoda za lica koja su predmet finansijske istrage, i ti podaci se kasnije koriste u fazi analize.

Bitno je napomenuti da se sve prethodno navedene faze sprovode i za tzv. treća lica, ukoliko se tokom kriminlističkih i finansijskih istraga utvrdi da je počinitelj krivičnog djela, imovinsku korist (sa ili bez nadoknade) prenio na ta lica. Tu se uglavnom radi o članovima porodice, bližim rođacima, prijateljima, ili saizvršiocima u krivičnim djelima.

V FAZA – Tokom ove faze vrši se analiza svih prikupljenih podataka u prethodnim fazama. Naime, nakon izvršenih provjera vezanih za imovinu koju određeno lice posjeduje (kao i nakon identifikacije i provjera trećih lica na koja je imovina stečena kriminalnom aktivnošću prenijeta), vrši se analiza sprovedenih finansijskih istraga.

U okviru te analize vrši se razdvajanje cjelokupne identifikovane imovine na:

- imovina legalnog porijekla
- imovina stečena vršenjem konkretnog krivičnog djela
- imovina sumnjivog (ilegalnog) porijekla

Imovina legalnog porijekla je sva ona imovina za koju je u postupku finansijskih istraga utvrđeno da ima legalno porijeklo, tj. da se bazira na legalnim tokovima i prihodima.

Imovina stečena vršenjem konkretnog krivičnog djela je sva ona imovina za koju je nedvosmisleno utvrđeno da potiče iz krivičnog djela koje je predmet kriminalističke i finansijske istrage.

Imovina sumnjivog porijekla ja sva ona imovina za koju u postupku sprovedenih finansijskih istraga nije bilo moguće utvrditi legalno porijeklo, tj. koja nije mogla nastati iz legalno prikazanih prihoda.

Shodno navedenoj podjeli imovine, vrši se upoređivanje strukture i vrijednosti imovine za koju u pretkrivičnom postupku postoji osnovana sumnja da je stečena vršenjem krivičnih djela, sa imovinom utvrđenom sprovednim finansijskim istragama.

Navodimo primjer kako se može izvršiti analiza imovine:

<i>Identifikovana imovina (imovina pronađena tokom finansijskih istraga)</i>		<i>Legalni prihodi i imovina (prihodi i imovina koji su stečeni na zakonit način)</i>		<i>Odstupanja (imovina bez legalnog porijekla)</i>
<i>oblik i vrijednost imovine</i>	<i>datum sticanja</i>	<i>oblik i iznos prihoda i imovine</i>	<i>datum sticanja</i>	<i>oblik i vrijednost imovine</i>
Novac na računima, gotov novac, dragocjenosti, umjetnine...	Datum kada je imovina stečena	Legalni prihodi (lična primanja, pokloni, nasljedstva, dohodak fizičkih lica, dobit od poslovanja preduzeća...), iz kojih navedena imovina potiče	Datum kada su prihodi i/ili imovina stečeni	Vrijednost, oblik i struktura imovine čiji nastanak nema utemeljenje u identifikovanim legalnim prihodima i imovini
Nepokretna imovina (zemljište, stambeni objekti, poslovni prostori, itd.)	Datum kada je imovina stečena	Legalni prihodi (lična primanja, pokloni, nasljedstva, dohodak fizičkih lica, dobit od poslovanja preduzeća...), iz kojih navedena imovina potiče	Datum kada su prihodi i/ili imovina stečeni	Vrijednost, oblik i struktura imovine čiji nastanak nema utemeljenje u identifikovanim legalnim prihodima i imovini
Pokretna imovina (motorna vozila, plovila, avioni...)	Datum kada je imovina stečena	Legalni prihodi (lična primanja, pokloni, nasljedstva, dohodak fizičkih lica, dobit od poslovanja preduzeća...), iz kojih navedena imovina potiče	Datum kada su prihodi i/ili imovina stečeni	Vrijednost, oblik i struktura imovine čiji nastanak nema utemeljenje u identifikovanim legalnim prihodima i imovini
Hartije od vrijednosti (akcije preduzeća, obveznice, mjenice itd.)	Datum kada je imovina	Legalni prihodi (lična primanja, pokloni, nasljedstva, dohodak	Datum kada su prihodi	Vrijednost, oblik i struktura imovine čiji nastanak nema

	stečena	fizičkih lica, dobit od poslovanja preduzeća...), iz kojih navedena imovina potiče	i/ili imovina stečeni	utemeljenje u identifikovanim legalnim prihodima i imovini
Kapital preduzeća (osnovna i obrtna sredstva preduzeća)	Datum kada je imovina stečena	Legalni prihodi (lična primanja, pokloni, nasljedstva, dohodak fizičkih lica, dobit od poslovanja preduzeća...), iz kojih navedena imovina potiče	Datum kada su prihodi i/ili imovina stečeni	Vrijednost, oblik i struktura imovine čiji nastanak nema utemeljenje u identifikovanim legalnim prihodima i imovini

Na osnovu ovog upoređenja, mogući su sledeći zaključci:

- Vrijednost i struktura imovine stečene krivičnim djelom, odgovara vrijednosti i strukturi imovine za koju je u finansijskim istragama utvrđeno da nema legalno porijeklo. U tom slučaju je finansijskim istragama tačno identifikovana i pronađena imovina koja je stečena vršenjem krivičnih djela, i kao zaključak finansijske istrage, nadležnom tužilaštvu se podnosi inicijativa za pokretanje predloga kod suda radi donošenja rješenja o njenom privremenom oduzimanju. Ukoliko je identifikovana imovina koja potiče iz krivičnog djela, ujedno i predmet krivičnog djela (npr. u krivičnim djelima protiv imovine – krađa, teška krađa), u tom slučaju policija, u sklopu svojih ovlašćenja predviđenih članom 230 ZKP-a, može samostalno privremeno oduzeti predmete koji su bitni za vođenje krivičnog postupka. Shodno članu 246 ZKP-a, privremeno oduzeti predmeti mogu biti zadržani najduže 3 mjeseca, nakon čega moraju biti vraćeni licu od kojeg su oduzeti, ukoliko se u navedenom roku ne podnese krivična prijava nadležnom tužiocu.
- Vrijednost imovine identifikovane kroz finansijsku istragu, je veća od vrijednosti identifikovanih legalnih prihoda iz kojih je predmetna imovina mogla nastati. Znači, dio imovine nema svoje legalno porijeklo. U tom slučaju se kroz finansijsku istragu pretpostavlja da je identifikovana imovina (bez legalnog porijekla), upravo nastala od imovinske koristi stečene vršenjem konkretnog krivičnog djela. Ova pretpostavka važi i u slučaju kada vrijednost i struktura imovine ne odgovara vrijednosti i strukturi protivpravno stečene imovinske koristi, jer se polazi od pretpostavke da finansijskim istragama nijesu pronađeni tragovi promjene oblika i vrijednosti imovine.

Primjer: Novcem stečenim vršenjem krivičnog djela, lice X kupuje nepokretnost (npr. kuću) – znači, imovinska korist je promijenila oblik (novac se transformiše-razmjenjuje za kuću). Kuća nije prevedena u katastru na lice X, već se i dalje vodi na prethodnog vlasnika. Nekretnina se zatim prodaje za veći iznos od onog za koji je kupljena. Prodajom te nepokretnosti lice X stiže i dobit, a za ukupan iznos prodane nekretnine, kupljene su hartije od vrijednosti. Hartije od vrijednosti se sada uknjižavaju na lice X.

Zaključak – imovina (hartije od vrijednosti) ni po strukturi, ni po vrijednosti više ne odgovaraju polaznoj protivpravno stečenoj imovinskoj koristi, iako upravo potiču od te protivpravno stečene imovinske koristi.

Znači, na osnovu ovako sprovedene finansijske istrage, nadležnom tužilaštvu se podnosi inicijativa za pokretanje predloga kod suda za privremeno oduzimanje imovine, kao mjere obezbjeđenja, do okončanja krivičnog postupka. Bitno je napomenuti da se u ovom slučaju, vrijednost imovine koja je predmet privremenog oduzimanja, može kretati maksimalno do vrijednosti imovinske koristi stečene konkretnim krivičnim djelom koje se istražuje. Znači, čak i u slučaju kada se kroz finansijsku istragu utvrdi da je vrijednost imovine koja nema legalno porijeklo, veća od imovinske koristi stečene predmetnim krivičnim djelom, ta razlika ne može biti predmet oduzimanja, iako postoje indicije da je i ta razlika nastala takođe kroz slična krivična djela, koja nijesu dokazana.

- Vrijednost imovine identifikovane kroz finansijsku istragu odgovara legalnim приходima tog lica. Znači, kroz finansijske istrage nije bilo moguće identifikovati imovinu koja je stečena vršenjem krivičnog djela. U tom slučaju se, kao zaključak finansijske istrage, nadležnom tužiocu prosljeđuje inicijativa radi pokretanja predloga kod nadležnog suda, za privremeno oduzimanje legalne imovine, u vrijednosti imovinske koristi stečene vršenjem predmetnog krivičnog djela. Ova privremena mjera je bitna u slučaju da se počinitelj krivičnog djela pravosnažnom presudom oglasi krivim, i da mu se naloži plaćanje iznosa imovinske koristi koju je protivpravno stekao. Na ovaj način, njegova privremeno oduzeta legalna imovina postaje garancija da će on naloženu obavezu ispoštovati.

VI FAZA – Dostavljanje izvještaja nadležnom tužilaštvu. Nakon sprovedene finansijske istrage, i urađene analize identifikovane imovine, izvještaj se dostavlja nadležnom tužilaštvu, istovremeno sa krivičnom prijavom. Znači, rezultati sprovedenih kriminalističkih i finansijskih istraga se nadležnom tužilaštvu dostavljaju zajedno.

Izvještaj o analizi finansijske istrage može, ali ne mora da sadrži i inicijativu za pokretanje daljih mjera kod nadležnog suda, radi donošenja mjera obezbjeđenja imovine. Bitno je da sadrži detaljnu i preglednu analizu, koja će tužiocu dati jasnu sliku, koja imovina treba da bude predmet privremenog oduzimanja ili konfiskovanja.

VII FAZA – U ovoj fazi nadležni tužilac preuzima izvještaj finansijske istrage, i sprovodi dalje radnje u pogledu podnošenja predloga nadležnom sudu, za privremeno oduzimanje imovine stečene vršenjem krivičnog djela, shodno odredbama Krivičnog zakonika, i Zakonika o krivičnom postupku.

VIII FAZA – Nakon pozitivne odluke suda po pitanju privremenog oduzimanja imovine, pristupa se njenom oduzimanju. Postupak oduzimanja imovine je različit, zavisno od oblika imovine koja je predmet oduzimanja:

- ✓ Gotov novac i druge dragocjenosti, pokretna imovina, **fizički** se po nalogu suda oduzimaju od lica počinioca krivičnih djela, ili od trećih lica kojima je ta imovina prenijeta ili predata
- ✓ Novac na računu se **blokira** kod poslovne banke kod koje je pronađen, po naredbi suda
- ✓ Nepokretnosti se po naredbi suda takođe **blokiraju**, tako što se kod Uprave za nekretnine stavlja zabrana otuđenja. Takođe se može izvršiti i zabrana raspolaganja imovinom (u tom slučaju se vrši zabrana licima koja koriste predmetnu nekretninu, da borave u njoj, ili da njenim korištenjem stiču prihode (po osnovu izdavanja, i sl.).

- ✓ Hartije od vrijednosti se obezbjeđuju tako što se u Centralnoj depozitarnoj agenciji, po naredbi suda, stavlja **zabrana** raspolaganja, otuđenja i prometa tih hartija.
- ✓ Kapital pravnog lica (osnovna i obrtna sredstva) se od osnivača, po naredbi suda, **fizički** oduzima.

IX FAZA – Predaja oduzete imovine na čuvanje. Gotovi novac se predaje trezoru Centralne banke Crne Gore. Ostala imovina koja je fizički oduzeta, trebalo bi biti predata instituciji koja se stara o oduzetoj imovini. Ovakvoj instituciji bi bila predata sva oduzeta imovina, kao što je: pokretna imovina (motorna vozila – putnička i teretna, plovila, avioni, umjetnine, dragocjenosti), dio obrtnih sredstava preduzeća (kao što je proizvodna i trgovačka roba, oprema, i sl.). Međutim, u Crnoj Gori ne postoji takva specijalizovana institucija, koja bi preuzimala oduzetu imovinu, starala se o njoj, i čuvala njene nepromijenjene kvalitativne, kvantitativne i vrijednosne karakteristike. Ovaj problem je posebno izražen u slučajevima kada je oduzeta vrijedna imovina koja brzo gubi na svojoj vrijednosti (luksuzni automobili, jahte, itd.), gdje nije dovoljno samo čuvanje, već je potrebno donošenje hitnih mjera (kao što je npr. prodaja), kako bi se sačuvala vrijednost.

U tom pravcu je, prema tome, neophodno hitno osnivanje ovakve institucije koja bi se starala o oduzetoj imovini, posebno iz razloga što se imovina od počinitelaca krivičnih djela ne oduzima samo da bi bila oduzeta, već da bi je država vratila u legalne tokove i iskoristila za državne i društvene potrebe (finansiranje policije i tužilaštva, finansiranje različitih projekata usmjerenih na smanjenje stope kriminaliteta, itd.).

2.7 ZAKLJUČAK

Prema tome, osnovni i jedini cilj sprovođenja finansijskih istraga je utvrđivanje vrijednosti i strukture imovinske koristi stečene vršenjem krivičnih djela, kako bi ista, za vrijeme trajanja pretkrivičnog i krivičnog postupka bila privremeno oduzeta, a nakon eventualne osuđujuće presude, i trajno zaplijenjena. Na taj način se obesmišljava buduća kriminalna aktivnost počinioca krivičnih djela, u smislu sticanja imovinske koristi.

Drugi, i ne manje bitan cilj finansijskih istraga je da, ukoliko se kroz pretkrivični postupak ne dokaže krivično djelo iz kojeg je proistekla imovinska korist, da se na osnovu sprovedenih finansijskih istraga, imovina koja nema porijeklo, shodno Zakonu o PDV-u, oporezuje kao neprijavljeni prihod na dohodak fizičkih lica, ili kao neprijavljena dobit iz poslovanja pravnih lica, čime se opet ostvaruje korist za državu i njen budžet. Znači, svrha i korist od provođenja finansijskih istraga je više nego očigledna, i kao takva nezaobilazna u policijskom i tužilačkom poslu.

PRILOZI:

Prijedlog policijskih obrazaca o prikupljanju podataka i dokumentacije od drugih državnih organa

1.) Zahtjev Centralnoj depozitarnoj agenciji

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE
Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

CENTRALNA DEPOZITARNA AGENCIJA

PODGORICA

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere i dostavite podatke da li se u evidenciji vaše Agencije sledeća fizička i pravna lica javljaju kao vlasnici hartija od vrijednosti, te ako javljaju, da nam dostavite dokumentaciju o strukturi i vrijednosti hartija od vrijednosti, datumu i načinu sticanja, berzi na kojoj je izvršena kupovina, brokerskoj kući posredstvom koje je izvršena kupovina, kao i cijeni po kojoj su iste kupljene:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mjesto rođenja, matični broj***
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice***

S poštovanjem,

***Načelnik
Uprave kriminalističke policije***

2.) Zahtjev Poreskoj upravi

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE**

**Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

**PORESKA UPRAVA
-Direktoru**

PODGORICA

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere i dostavite podatke da li se u evidenciji vaše Uprave sledeća fizička i pravna lica javljaju kao poreski obveznici, te ako javljaju, da nam dostavite dokumentaciju koja potvrđuje osnov i iznos njihovih poreskih obaveza, datum nastajanja poreske obaveze, kao i vrijednost osnovica za oporezivanje:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mesto rođenja, matični broj**
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice**

S poštovanjem,

***Načelnik
Uprave kriminalističke policije***

3.) Zahtjev Upravi za nekretnine

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE
Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

**UPRAVA ZA NEKRETNINE
-Direktoru**

PODGORICA

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere i dostavite podatke da li se u evidenciji vaše Uprave sledeća fizička i pravna lica javljaju kao vlasnici nepokretnosti, te ako javljaju, da nam dostavite podatke o datumu i načinu sticanja nekretnina, kao i izvode iz registra nepokretnosti:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mesto rođenja, matični broj***
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice***

S poštovanjem,

***Načelnik
Uprave kriminalističke policije***

4.) Zahtjev Upravi za sprječavanje pranja novca

**REPUBLIKA CRNA GORA
VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE**

**Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

**UPRAVA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA
-Direktoru**

PODGORICA

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave policije, kod poslovnih banaka na teritoriji Crne Gore i teritoriji Srbije, izvršite provjere da li sledeća lica imaju otvorene račune, depozite, ili zakupljene sefove, te da li se javljaju kao ovlaštena lica za raspolaganje novčanim sredstvima na računima pravnih lica:

1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mjesto rođenja, matični broj

U slučaju potvrđnih provjera, potrebno je da nam pribavite i dostavite kompletnu dokumentaciju o otvorenim računima i prometu preko računa fizičkih lica od momenta otvaranja do danas (pregled promjena na računima, fotokopije uplata i podizanja gotovog novca, fotokopije naloga za prenos sredstava), o zakupljenim sefovima, kao i fotokopije kartona deponovanih potpisa, i listing prometa preko računa pravnih lica u kojima su navedena fizička lica vlasnici ili ovlaštena lica za raspolaganje novčanim sredstvima.

Takođe je potrebno da izvršite provjere da li navedena lica imaju otvorene račune kod poslovnih banaka u inostranstvu, da li su vlasnici inostranih pravnih lica, hartija od vrijednosti, pokretne i nepokretne imovine, te da nam u slučaju pozitivnih provjera dostavite prateću dokumentaciju.

Navedena dokumentacija i provjere su nam potrebne zbog postojanja osnovne sumnje da su imenovana lica izvršila krivično djelo pranja novca.

S poštovanjem,

DIREKTOR POLICIJE

5.) Zahtjev Privrednom sudu

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE**

**Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

PRIVREDNI SUD

PODGORICA

Molimo Vas da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere da li se sledeća fizička (i/ili pravna) lica javljaju kao osnivači i/ili odgovorna lica u preduzećima na teritoriji Crne Gore, i ako javljaju, da nam dostavite podatke o tim preduzećima:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mesto rođenja, matični broj***
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice***

S poštovanjem,

***Načelnik
Uprave kriminalističke policije***

6.) Zahtjev Upravi za upravne poslove

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE**

**Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

**UPRAVA ZA UPRAVNE POSLOVE
-Načelniku**

OVDJE

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere i dostavite podatke da li se u Vašoj evidenciji sledeća pravna i fizička lica javljaju kao vlasnici vozila:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mjesto rođenja, matični broj***
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice***

Ukoliko navedena lica posjeduju vozila, molimo Vas da nam dostavite sve raspoložive podatke o porijeklu i načinu sticanja vozila (podaci iz kupoprodajnih ugovora, faktura i carinskih deklaracija o prethodnim vlasnicima ili prodavcima vozila, načinu sticanja vozila, datumu i mjestu kupovine - sticanja, i vrijednosti kupljenog vozila), kao i druge raspoložive podatke (reg.oznake vozila, vrsta i marka vozila, broj šasije, broj motora, godina proizvodnje, datum prve registracije, podaci o prethodnoj registraciji vozila, i sl).

S poštovanjem,

***Načelnik
Uprave kriminalističke policije***

7.) Zahtjev Opštini

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE**

**Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

OPŠTINA (grad)

(GRAD)

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere i dostavite podatke o trenutnoj vrijednosti nekretnina (osnovici za oporezivanje) koje se nalaze na teritoriji ove opštine, a u vlasništvu su sledećih fizičkih i pravnih lica:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mjesto rođenja, matični broj***
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice***

Takođe je potrebno da nam dostavite podatke o datumu i načinu sticanja navedenih nekretnina, te ukoliko su iste stečene kroz kupoprodajni odnos, o cijeni po kojoj su iste kupljene.

S poštovanjem,

***Načelnik
Uprave kriminalističke policije***

8.) Zahtjev Lučkoj kapetainiji

**VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
UPRAVA POLICIJE
UPRAVA KRIMINALISTIČKE POLICIJE
Broj:
Podgorica,**

**«Strogo Povjerljivo»
HITNO**

**LUČKA KAPETANIJA (grad)
-Direktoru**

(GRAD)

Neophodno je da u skladu sa članom 230 ZKP-a, za potrebe Uprave kriminalističke policije izvršite provjere i dostavite podatke da li se u Vašoj evidenciji sledeća pravna i fizička lica javljaju kao vlasnici plovila:

- 1. Ime i prezime lica, ime oca, datum i mjesto rođenja, matični broj**
- 2. Naziv pravnog lica, sjedište, vlasnik i odgovorno lice**

Ukoliko navedena lica posjeduju plovila, molimo Vas da nam dostavite sve raspoložive podatke o porijeklu i načinu sticanja plovila (podaci iz kupoprodajnih ugovora, faktura i carinskih deklaracija o prethodnim vlasnicima ili prodavcima plovila, načinu sticanja plovila, datumu i mjestu kupovine - sticanja, i vrijednosti kupljenog plovila), kao i druge raspoložive podatke (reg.oznake plovila, vrsta i marka plovila, godina proizvodnje, datum prve registracije, podaci o prethodnoj registraciji plovila).

S poštovanjem,

**Načelnik
Uprave kriminalističke policije**

TRECI DIO:

POSLOVI UPRAVE ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

Uprava za sprječavanje pranja novca (u daljem tekstu: Uprava), je formirana u decembru mjesecu 2003 godine, a postala je operativna u aprilu 2004 god. Osnovne aktivnosti Uprave su sprovođenje mjera za otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma prilikom svih transakcija - odnosno poslova primanja, ulaganja, zamjene, čuvanja ili drugog raspolaganja s novcem ili drugom imovinom.

Ako u postupku finansijskih istraga, prilikom utvrđivanja porijekla imovine i sredstava stečenih na nedozvoljen način, Uprava ocijeni da dostavljeni podaci u vezi sa transakcijom ili određenim licem daju osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, može, shodno **čl.19 i 23** Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma (»Sl.list RCG«, br.55/03, 58/03 i 17/05), u daljem tekstu: Zakon, od banaka i drugih finansijskih institucija-kao zakonskih obveznika, kao i od državnih organa i organizacija sa javnim ovlašćenjima, da zahtijeva podatke, informacije i dokumentaciju koja je potrebna za otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Osim pribavljanja podataka od banaka, kao obveznika kroz čije kanale prođe najveći broj transakcija, prilikom identifikovanja pravnih i fizičkih lica koja su predmet finansijskih istraga, a za koje je izražena sumnja u pranje novca ili finansiranje terorizma, Uprava ima zakonske mogućnosti da traži podatke i dokumentaciju koja je potrebna za otkrivanje ovih krivičnih djela i od drugih organizacija-zakonskih obveznika, kao što su:

- Pošte,
- Investicioni i penzijski fondovi i drugi učesnici na tržištu kapitala,
- Berze i berzanski poslovi,
- Osiguravajuća društva,
- Humanitarne, nevladine i druge neprofitne organizacije,
- Kockarnice i drugi organizatori igara na sreću,
- Mjenjačnice i zalagaonice,
- Privredna društva, preduzetnici i fizička lica koja se bave djelatnošću ili poslom:
 - prodaje i kupovine potraživanja
 - faktoringa
 - upravljanja imovinom za treća lica
 - izdavanje platnih i kreditnih kartica i poslovanje sa njima
 - lizinga
 - organizovanja putovanja
 - prometa nekretnina
 - prometa plemenitih metala i dragog kamenja
 - izdavanja garancija i drugih jemstava
 - kreditiranja i kreditnog posredovanja
 - davanja zajmova i posredovanja prilikom ugovaranja poslova pozajmljivanja
 - posredovanja pri prodaji polisa osiguranja
 - organizovanja i sprovođenja licitacija
 - trgovanja umjetničkim predmetima

- prometom automobila i čamaca
- drugim sličnim poslovima raspolaganja novcem ili imovinom.

Prilikom davanja podataka i informacija i dostavljanja dokumentacije organu uprave nadležnom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, po odredbama **člana 37** Zakona, za organizacije-zakonske obveznike, organizacije sa javnim ovlašćenjima, državni organ, sud, advokata, advokatsku kancelariju, društvo za reviziju, samostalnog revizora i pravno i fizičko lice koje obavlja računovodstvene i druge usluge i njihove zaposlene **ne važi obaveza čuvanja bankarske, poslovne, profesionalne i službene tajne.**

Uprava za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, shodno **članu 24** Zakona, dužna je da u okviru svojih nadležnosti, na osnovu inicijative u pisanoj formi, podnijete od strane suda, Državnog tužioca, Centralne banke Crne Gore, Komisije za hartije od vrijednosti, organa uprave nadležnog za policijske poslove, nadležnog poreskog organa, inspeksijskih organa i drugih nadležnih organa, izvrši provjeru transakcije i lica za koje postoji osnov sumnje da je u pitanju pranje novca ili finansiranje terorizma, i o rezultatima izvršene provjere pisano obavijesti organ koji je podnio inicijativu, a sve u cilju postizanja što boljih rezultata, odnosno sveobuhvatnije finansijske istrage.

Pored ovog učešća u finansijskim istragama drugih državnih organa i organizacija sa javnim ovlašćenjima, koje Uprava ostvaruje kroz obezbjeđenje podataka, informacija i dokumentacije na zahtjev tih organa, njen **osnovni zadatak** je obavješćavanje nadležnog organa o transakciji za koju u postupku analize i obrade ocijeni da je sumnjiva.

Naime, shodno **članu 26 stav 1** Zakona, ako Uprava, na osnovu podataka, informacija i dokumentacije u vezi sa nekom transakcijom ili licem pribavljenih u skladu sa odredbama Zakona, ocijeni da postoji osnov sumnje da je u pitanju pranje novca ili finansiranje terorizma, dužna je da dostavi pisano obavješćenje sa potrebnom dokumentacijom nadležnom organu, za preduzimanje mjera iz svoje nadležnosti. Kada na osnovu dostavljene dokumentacije ocijeni da postoji osnov sumnje da je u vezi sa nekom transakcijom ili licem počinjeno neko drugo krivično djelo (utaja poreza, nedozvoljena trgovina, falsifikovanje dokumentacije i dr.), shodno **članu 26 stav 3** Zakona, Uprava je dužna da, u pisanoj formi, dostavi obavješćenje nadležnim državnim organima.

U skladu sa **članom 25** Zakona, Uprava je ovlašćena da u vezi sa sprječavanjem i otkrivanjem pranja novca i finansiranja terorizma pribavlja podatke, informacije i dokumentaciju od ovlašćenih organa drugih zemalja i međunarodnih organizacija.

**Ovo ovlašćenje Uprave je od velike važnosti kod finansijskih istraga čiji su predmet lica koja imaju prebivalište u Crnoj Gori, a koja posjeduju imovinu ili druga sredstva u inostranstvo, kao i lica kojima je mjesto prebivališta van teritorije Crne Gore, a za koje postoji osnov sumnje da imaju veze sa pranjem novca ili finansiranjem terorizma.*

Kada je u pretkrivičnom ili krivičnom postupku potrebno prikupiti dodatne podatke ili iz drugih opravdanih razloga, Uprava, shodno **članu 20** Zakona, može privremeno obustaviti transakciju, ako ocijeni da postoji razlog za osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, o čemu obavješćava nadležne organe. U hitnim slučajevima transakcija se može obustaviti i usmeno, a akt o obustavljanju transakcije Uprava je dužna da dostavi u pisanoj formi najkasnije sledećeg radnog dana. Organ uprave nadležan za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma može dati uputstvo o postupku u vezi sa licima na koja se transakcija odnosi.

Privremeno obustavljanje transakcije može trajati najviše **72 sata**, što je po međunarodnim standardima i praksi najduži rok na koji se transakcija obustavlja. Nadležni

organi, u skladu sa **članom 20 stav 5**, po primljenom obavještenju moraju postupati **hitno** i, najkasnije u roku od 72 sata od početka obustavljanja transakcije, preduzeti mjere u skladu sa svojim ovlašćenjima.

**Mišljenja smo da, obustavljanje transakcije na 72 sata, često ne ostavlja dovoljno vremena da nadležni organi (MUP, Tužilaštvo i dr.) preduzmu konkretne mjere, čiji bi rezultat bio trajno oduzimanje zamrznutih i privremeno blokiranih sredstava.*